Borovo gostüvanje
Blochziehen
Rönkhúzás

Med izviri in prihodnostjo šege
A szokás eredete és jövője
Between the Origins and the Future of the Ritual

Spored in povzetki / Program és összefoglalók / Programme and Abstracts
Borovo gostüvanje, Blochziehen, rönkhúzás: Med izviri in prihodnostjo šege / A szokás eredete és jövője / Between the Origins and the Future of the Ritual
Mednarodni simpozij / Nemzetközi tanácskozás / International Symposium
© Slovensko etnološko društvo

Uredili / Szerkesztők / Edited by: Ingrid Slavec Gradišnik in / és / and Marija Kozar-Mukič

Prevodi / Fordítás / Translations: authors, Jolanda Harmat Császár, Marija Kozar-Mukič, Ingrid Slavec Gradišnik, David Limon

Oblikovanje / Grafikai tervezés / Design: Darja Klančar, darka.si

Izdali / Kiadók / Published by: Slovensko etnološko društvo / Szlovén Néprajzi Társaság / Slovene Ethnological Society, Slovenski etnografski muzej / Szlovén Néprajzi Múzeum / Slovene Ethnographic Museum in / és / and ZRC SAZU, Inštitut za slovensko narodopisje / ZRC SAZU, Szlovén Néprajzi Intézet / ZRC SAZU Institute of Slovenian Ethnology

Tisk / Nyomda / Printed by: DEMAGO d.o.o.

Naklada / Példányszám / Print run: 50

Ljubljana, 2022

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

398.332.47(4-191.2)(082)
BOROVO gostüvanje, Blochziehen, rönkhúzás (simpozij) (2022 ; Monošter)

Borovo gostüvanje, Blochziehen, rönkhúzás : med izviri in prihodnostjo šege : mednarodni simpozij : Szentgotthárd, Monošter, Madžarska, 26. in 27. september 2022 : [spored in povzetki] = Borovo gostüvanje, Blochziehen, rönkhúzás : a szokás eredete és jövője : nemzetközi tanácskozás : Szentgotthárd, Monošter, Magyarország, 2022. szeptember 26–27 : [program és összefoglalók] = Borovo gostüvanje, Blochziehen, rönkhúzás : between the origins and the future of the ritual : international symposium : Szentgotthárd, Monošter, Hungary, 26 and 27 September, 2022 : [programme and abstracts] / [uredili Ingrid Slavec Gradišnik in Marija Kozar-Mukič ; prevodi Jolanda Harmat Császár ... et al.]. - Ljubljana : Slovensko etnološko društvo = Szlovén Néprajzi Társaság = Slovene Ethnological Society : Slovenski etnografski muzej = Szlovén Néprajzi Múzeum = Slovene Ethnographic Museum : ZRC SAZU, Inštitut za slovensko narodopisje = ZRC SAZU, Szlovén Néprajzi Intézet = ZRC SAZU Institute of Slovenian Ethnology, 2022

ISBN 978-961-6775-27-4 (Slovensko etnološko društvo)
COBISS.SI-ID 120526339

Mednarodni simpozij

Borovo gostüvanje, Blochziehen, rönkhúzás
Med izviri in prihodnostjo šege

Szentgotthárd/Monošter, Madžarska, 26. in 27. september 2022

Nemzetközi tanácskozás

Borovo gostüvanje, Blochziehen, rönkhúzás
A szokás eredete és jövője

Szentgotthárd/Monošter, Magyarország, 2022. szeptember 26–27.

International Symposium

Borovo gostüvanje, Blochziehen, rönkhúzás
Between the Origins and the Future of the Ritual

Szentgotthárd/Monošter, Hungary, 26 and 27 September, 2022

Slovenski kulturni in informativni center
Szlovén Kulturális és Információs Központ
Slovenian Cultural and Information Centre
Szentgotthárd Monošter, Gárdonyi utca 1.

Programski odbor / Programbizottság / Programme Committee

Marija Kozar-Mukič (Szombathely, mukic@t-online.hu)
Mag. Martina Piko-Rustia (Slovenski narodopisni inštitut Urban Jarnik / Urban Jarnik Szlovén Néprajzi Intézet / Urban Jarnik Slovene Ethnographic Institute, Klagenfurt/ Celovec, piko@ethno.at)
Dr. Mojca Ravnik (Ljubljana, mojca.ravnik@zrc-sazu.si)
Dr. Ingrid Slavec Gradišnik (ZRC SAZU, Inštitut za slovensko narodopisje / ZRC SAZU, Szlovén Néprajzi Intézet / ZRC SAZU Institute of Slovenian Ethnology, Ljubljana, ingrid.slavec-gradisnik@zrc-sazu.si)
Dr. Nena Židov (Slovenski etnografski muzej / Szlovén Néprajzi Múzeum / Slovene Ethnographic Museum, Ljubljana, nena.zidov@etno-muzej.si)

Organizacijski odbor / Szervezőbizottság / Organising Committee

Alenka Černelič Krošelj (Slovensko etnološko društvo / Szlovén Néprajzi Társaság / Slovene Ethnological Society, Ljubljana, alenkack@gmail.com)
Mag. Adela Pukl (Slovenski etnografski muzej / Szlovén Néprajzi Múzeum / Slovene Ethnographic Museum, Ljubljana, adela.pukl@etno-muzej.si)
Dr. Ingrid Slavec Gradišnik (ZRC SAZU, Inštitut za slovensko narodopisje / ZRC SAZU, Szlovén Néprajzi Intézet / ZRC SAZU Institute of Slovenian Ethnology, Ljubljana, ingrid.slavec-gradisnik@zrc-sazu.si)
Vajda-Nagy Nikoletta (Zveza Slovencev na Madžarskem / Magyarországi Szlovének Szövetsége / Association of Slovenians in Hungary, Szentgotthárd/Monošter, nikoletta.vajda@gmail.com)

Uvodnik
Bevezetés
Introduction

Slovensko etnološko društvo v sodelovanju s Slovenskim etnografskim muzejem (Koordinator varstva nesnovne kulturne dediščine), ZRC SAZU (Inštitut za slovensko narodopisje) iz Ljubljane in Zvezo Slovencev na Madžarskem iz Monoštra 26. in 27. septembra 2022 v Monoštru na Madžarskem prireja mednarodni simpozij.

Prvenstveni namen simpozija je, da se srečajo raziskovalci iz Slovenije, Madžarske in Avstrije, ki raziskujejo šego, poznano pod imenom borovo gostüvanje, vleka/vlačenje ploha, poroka z borom. Šega je bila v preteklosti razširjena in je še danes ohranjena na sosednjih območjih vseh treh držav. Njene zanimive različice so večinoma tudi dobro preučene, vendar na nekatera pomembna vprašanja še danes nimamo odgovorov. Tako, na primer, raziskovalcem borovega gostüvanja še vedno ni jasno, kako in kdaj se je v tem kompleksu podobnih in sorodnih šeg oblikovalo v podobi, kakor jo poznamo danes kot najmnožičnejšo pustno igro z najštevilnejšimi liki, razčlenjenim dogajanjem in besedili, ki ga pojasnjujejo in povezujejo. Menimo, da je mednarodna razprava o razmerju med vleko ploha, poroko z borom in borovim gostüvanjem v preteklosti in v današnjem času zelo dobrodošla in koristna – še posebej zaradi tega, ker je šega v vseh državah uvrščena v državne registre nesnovne kulturne dediščine, kar je povezano z njeno sedanjo in prihodnjo živostjo na terenu.

Simpozij smo si zamislili v treh vsebinskih delih.

Prvi bo namenjen vprašanju o začetkih in zgodovinskem razvoju borovega gostüvanja. Navdihujoče izhodišče za razpravo je pričevanje v zapisu etnologa Borisa Kuharja, ki je šego raziskoval v 50. letih prejšnjega stoletja. Mož iz vasi Puconci, ki je na prvem borovem gostüvanju v tej vasi leta 1921 predstavljal popa, mu je namreč povedal, da je kot mladenič tako svatbo videl v Halbenrainu/Obrajni na avstrijskem Štajerskem. V naslednjih letih je to pričevanje sicer pritegnilo pozornost raziskovalcev, vendar so se večinoma posvetili sočasnim borovim gostüvanjem, na splošno pa so sprejeli razlago, da gre za posebno različico vleke ploha. Kaj je mladenič iz Prekmurja videl na Štajerskem, kako je tam potekalo dogajanje in kaj je prenesel v borovo gostüvanje v svoji vasi, kaj so v Puconcih poznali pred tem ter kakšen je bil poznejši razvoj šege v Halbenrainu, pa še ne vemo. Na simpoziju se želimo približati razumevanju razvoja in razcveta te priljubljene šege v Prekmurju.

Drugi del programa je namenjen predstavitvi različic šege ali njihovih sestavin (dogajanje, nastopajoči liki, besedila, pomen šege za skupnost idr.) v današnjem času, po možnosti v primerjalni perspektivi, s poudarkom na razmerjih med njimi in medsebojnih vplivih.

V tretjem delu se bomo seznanili z vpisi teh šeg v registre nesnovne kulturne dediščine v Sloveniji, na Madžarskem in v Avstriji. Radi bi se dotaknili tudi vprašanja, ali in na kakšen način vsebujejo tudi regionalne čezmejne povezave ter kakšna je njihova prihodnost.

O teh šegah je bilo v preteklosti posnetih tudi nekaj dokumentarnih in etnografskih filmov, ki bodo spremljali posamične predstavitve.

PROGRAMSKI ODBOR

A ljubljanai Szlovén Néprajzi Társaság társszervezésben a Szlovén Néprajzi Múzeummal (a Szellemi Kulturális Örökség Védelmének koordinátora), a Szlovén Tudományos és Művészeti Akadémia Tudományos Kutatóközpontjával (ZRC SAZU, Szlovén Néprajzi Kutatóintézet), valamint a Magyarországi Szlovének Szövetségével nemzetközi tanácskozást szervez Szentgotthárdon 2022. szeptember 26-27-én.

A tanácskozás fő célja, hogy találkozzanak azok a kutatók, akik Szlovéniában, Magyarországon és Ausztriában kutatják a szokást, amely az alábbi néven ismeretes: fenyőlakodalom, rönkhúzás, faházasság. A szokás a múltban mindhárom ország szomszédos vidékein elterjedt volt és a mai napig fennmaradt. Érdekes változatait többnyire jól feldolgozták, de néhány fontos kérdésre a mai napig nem kaptunk választ. Így például a fenyőlakodalom kutatói számára még mindig nem világos, hogyan és mikor alakult ki mai formájában a hasonló és rokon szokásokkal keveredve, abban a formában, ahogyan ma ismerjük. Ez a legnagyobb tömegeket megmozgató farsangi dramatikus játék, a legtöbb szereplővel, meghatározott jelenetekkel és szövegekkel, amelyek értelmezik és összekötik azokat. Úgy gondoljuk, hogy a nemzetközi tanácskozás a fenyőlakodalom, a rönkhúzás, és a faházasság múltbéli és jelenkori jellegzetességeinek összehasonlításával nagyon hasznos lenne. Azért is, mivel mindhárom országban szerepel a szellemi kulturális örökség nemzeti jegyzékén. Ez arra utal, hogy még élő örökség és a jövőben is az marad.

A tanácskozásnak három szekciója lesz.

Az első szekció témája a fenyőlakodalom eredete és történeti fejlődése. Boris Kuhar tanulmányából indulunk ki, aki a szokást az 1950-as években kutatta. Puconci községben az első rönkhúzáson, 1921-ben a „pap" szerepét játszó férfi azt mondta Boris Kuharnak, hogy ifjú korában látott egy ilyen „esküvőt" Halbenrainban, az osztrák Stájerországban. Több kutató is hivatkozott erre, de mégis a korabeli szokást írták le. Mindnyájan arra a következtetésre jutottak, hogy a fenyőlakodalom a rönkhúzás egy speciális változata. Mit látott a muravidéki ifjú Stájerországban, milyen eseményei voltak ott a szokásnak és mit vett át az ifjú a saját falujában megrendezett fenyőlakodalomhoz? Mi jellemezte itt korábban a szokást, és hogyan alakult a továbbiakban Halbenrainban? Ezekre a kérdésekre keressük a választ. A szimpóziumon szeretnénk közelebb kerülni a Muravidéken közkedvelt szokás kialakulásának és fejlődésének jobb megértéséhez.

A második szekcióban bemutatjuk a szokás jelenlegi változatait és egyes elemeit (események, szereplők, szövegek, a szokás jelentősége a közösség számára stb.), összehasonlítjuk őket, valamint megállapítjuk egymáshoz való viszonyukat és kölcsönhatásukat a jelenkorban.

A harmadik szekcióban megismerkedünk a szlovéniai, magyarországi és osztrák szellemi kulturális örökség nemzeti jegyzékein szereplő hasonló szokásokkal. Szeretnénk felvetni azt a kérdést is, hogy vannak-e regionális, határon átnyúló kapcsolatok a szokások között és melyek ezek, illetve hogyan alakulnak a jövőben.

Ezekről a szokásokról a múltban néhány dokumentum- és néprajzi film is készült, amelyek az egyes előadásoknál bemutatásra kerülnek.

PROGRAMBIZOTTSÁG

The Slovene Ethnological Society, in cooperation with the Slovene Ethnographic Museum (Coordinator for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage), ZRC SAZU (Institute of Slovenian Ethnology) from Ljubljana, and the Association of Slovenians in Hungary from Szentgotthárd/Monošter is organising an international symposium on 26 and 27 September 2022 in Szentgotthárd, Hungary.

The primary purpose of the symposium is to bring together scholars from Slovenia, Hungary, and Austria to discuss a custom known as Shrovetide marriage/wedding to a pine tree (Sln. borovo gostüvanje), pulling the plank or log-pulling (Sln. vleka/vlačenje ploha), and marriage to a pine tree/pine wedding (Sln. poroka z borom). The custom was widespread in the past and is still practised in the neighbouring areas of all three countries. Its interesting variants are well researched, but we still do not have answers to some significant questions. Pine wedding researchers still do not recognise how and when this complex of similar and related customs was formed in its present forms as the most famous carnival play with a prominent number of characters, neatly structured events, and explanatory and linking texts. Therefore, we believe a comparative debate on the historical and present relationships between pulling the plank, pine wedding, and Shrovetide marriage to a pine tree would be very welcome and valuable. Moreover, these ritual variants are included in the national lists of intangible cultural heritage in all three countries and are valued according to local communities' current and future vitality.

We have divided the symposium into three sections.

The first part deals with the problem of the origins and historical development of the Shrovetide marriage to a pine tree. An inspiring starting point for the discussion is the testimony recorded by ethnologist Boris Kuhar, who studied the custom in the 1950s. A man from the village of Puconci, who stood in for a priest at the first pine wedding in that village in 1921, told him that he had seen such a wedding in Halbenrain/Obrajna in Styria, Austria, as a young man. In the following years, this testimony attracted the attention of researchers. Nevertheless, they paid full attention to contemporary pine weddings and generally accepted the explanation that it was a particular version of pulling the plank. Unfortunately, we know insufficiently what the young man from Prekmurje saw, how the events took place there, what he transferred to the pine wedding in Puconci, what was known in the village beforehand and how the custom in Halbenrain developed later. Shedding light on these questions would help better understand the growth and flourishing of this popular folk custom in Prekmurje.

The second part of the program will be devoted to presenting contemporary versions of the ritual or its components (events, characters, texts, the mean-

ing of the custom for the community, etc.), preferably in a comparative perspective focusing on their relationships and interactions.

In the third part, we will familiarise ourselves with these customs as elements in the registers of intangible cultural heritage in Slovenia, Hungary, and Austria. We would also like to address whether and how they exhibit regional cross-border connections and what their future holds.

Several documentaries and ethnographic films have been produced about these customs, which will accompany the individual presentations.

PROGRAMME COMMITTEE

Spored
Program
Programme

Ponedeljek / Hétfő / Monday, 26. 9. 2022

Prihod / Érkezés/ Arrival

13.00 Kosilo / Ebéd / Lunch

15.00 Uvodni pozdravi / Köszöntők / Welcome

Alenka Černelič Krošelj, Slovensko etnološko društvo / A Szlovén Néprajzi Társaság / Slovene Ethnological Society

Andrea Kovács, Zveza Slovencev na Madžarskem / A Magyarországi Szlovének Szövetsége / Association of Slovenians in Hungary

Natalija Polenec, Slovenski etnografski muzej / Szlovén Néprajzi Múzeum / Slovene Ethnographic Museum

Ingrid Slavec Gradišnik, ZRC SAZU, Inštitut za slovensko narodopisje / ZRC SAZU Szlovén Néprajzi Intézet / ZRC SAZU Institute of Slovenian Ethnology

15.15–16.45

ZGODOVINA ŠEGE IN PREUČEVANJ BOROVEGA GOSTÜVANJA IN VLEKE PLOHA / A FENYŐLAKODALOM ÉS A RÖNKHÚZÁS TÖRTÉNETE ÉS KUTATÁSA / THE HISTORY OF THE RITUAL AND RESEARCH ON THE SHROVETIDE WEDDING TO A PINE TREE AND LOG-PULLING

Jelka Pšajd

Borova gostüvanja v Prekmurju v letih 2004–2022: Pregled, problemi in opažanja / Fenyőlakodalmak a Mura-vidéken 2004-2022: Áttekintés, problémák és észrevételek / Shrovetide marriages to a pine tree or pine weddings in Prekmurje between 2004 and 2022: Review, problems and observations

Mojca Ravnik

O nekaterih odprtih vprašanjih razvoja borovega gostüvanja v Prekmurju v Sloveniji / A fenyőlakodalom fejlődésének néhány nyitott kérdése a szlovéniai Mura-vidéken / On some open questions about Shrovetide marriage to a pine tree (borovo gostüvanje) in Prekmurje in Slovenia

Film

Marija Kozar-Mukič

Glavne vloge in besedila pustne poroke v slovenskih vaseh v okolici Monoštra (Szentgotthárd) na Madžarskem / A farsangi esküvő főbb szereplői és szövegeik a Szentgotthárd környéki szlovén falvakban Magyarországon / The main roles and texts of the carnival wedding in Slovenian villages around Szentgotthárd in Hungary

Film

16.45–17.15 Odmor za kavo / Kávészünet / Coffee break

17. 15–18.30

BOROVO GOSTÜVANJE IN VLEKA PLOHA / FENYŐLAKODALOM ÉS RÖNKHÚZÁS / SHROVETIDE MARRIAGE TO A PINE TREE AND LOG-PULLING

Karel Holec

Borovo gostüvanje v Porabju danes / Rönkhúzás a Rábavidéken ma / Pine wedding (borovo gostüvanje) in the Rába region today

Illés Péter

Časovno in krajevno spremenjene družbenokulturne okoliščine pustne vleke ploha (rönkhúzás) / A farsangi rönkhúzás szociokulturális feltételeinek változásai időben és helyeken / Changing sociocultural conditions of carnival log-pulling (rönkhúzás) in time and localities

Horváth Sándor

Nadomestek ali spodbuda?: Pustna lažna poroka ob madžarsko-avstrijski državni meji / Helyettesítés vagy buzdítás?: Farsangi ál-lakodalom a magyar-osztrák államhatár mentén / Substitution or encouragement?: Carnival mock wedding along the Hungarian-Austrian state border

19.30 Večerja / Vacsora / Dinner

Torek / Kedd / Tuesday, 27. 9. 2022

9.00–10.30

BOROVO GOSTÜVANJE IN VLEKA PLOHA / FENYŐLAKODALOM ÉS RÖNKHÚZÁS / SHROVETIDE WEDDING WITH A PINE TREE AND LOG-PULLING

Michael J. Greger

Vidiki zgodovine raziskovanja »vleke ploha/pluga« v Avstriji: Posebne opombe k zgodovinskemu in sodobnemu položaju na Štajerskem in Solnograškem na podlagi Österreichischer Volkskundeatlas (ÖVA, Avstrijski narodopisni atlas) / A rönk-/ekehúzás ausztriai kutatástörténetének szempontjai: Külön észrevételek a stájerországi és salzburgi történelmi és jelenlegi helyzetről az Österreichischer Volkskundeatlas (ÖVA, Osztrák Néprajzi Atlasz) alapján / Aspects of the history of research of Bloch-/Pflugziehen in Austria: Special remarks on the historical and current situation in Styria and Salzburg based on the Österreichischer Volkskundeatlas (ÖVA, Austrian Atlas of Folk Life)

Martina Piko-Rustia

Vleka ploha v čezmejnem prostoru Koroške / Rönkhúzás Karintia határon átnyúló térségében / Blochziehen in the cross-border region of Carinthia

Film

Adela Pukl
Vleka ploha v Sloveniji / Rönkhúzás Szlovéniában / Pulling the plank in Slovenia

10.30–11.00 Odmor za kavo / Kávészünet / Coffee break

11.00–12.30

VPISI V DRŽAVNE REGISTRE NESNOVNE KULTURNE DEDIŠČINE (MADŽARSKA, SLOVENIJA, AVSTRIJA) / JELÖLÉS A SZELLEMI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG NEMZETI JEGYZÉKÉRE (MAGYARORSZÁG, SZLOVÉNIA, AUSZTRIA) / INSCRIPTIONS ON NATIONAL INVENTORIES OF INTANGIBLE CULTURAL HERITAGE (HUNGARY, AUSTRIA, SLOVENIA)

Csonka-Takács Eszter
Vleka ploha v Slovenskem Porabju / Rábavidéki szlovének rönkhúzása / Log-pulling in the Slovenian Rába region

Cristina Biasetto
Seznam nesnovne kulturne dediščine v Avstriji in »vleka ploha« v Fissu na Tirolskem / Az osztrák szellemi kulturális örökség jegyzéke és a „rönkhúzás" Fissben, Tirolban / The Inventory of Intangible Cultural Heritage in Austria and the "Bloch-Pulling" in Fiss, Tyrol

Nena Židov in / és / and Anja Jerin
»Borovo gostüvanje« in »Vleka ploha« v slovenskem Registru nesnovne kulturne dediščine / A fenyőlakodalom és a rönkhúzás a Szellemi Kulturális Örökség Jegyzékén Szlovéniában / "Marriage to a pine tree" and "Pulling the plank" in the Slovenian Register of the Intangible Cultural Heritage

Film

12.30–13.00 Sklepna razprava / Záró gondolatok / Concluding discussion

Povzetki
Összefoglalók
Abstracts

Jelka Pšajd

etnologinja, muzejska svetovalka, Pomurski muzej Murska Sobota, Murska Sobota, Slovenija / néprajzkutató, múzeumi tanácsos, Muraszombati Muravidéki Múzeum, Muraszombat, Szlovénia / Ethnologist, Museum Advisor, The Pomurje Museum, Murska Sobota, Slovenia
jelka.psajd@pomurski-muzej.si

Borova gostüvanja v Prekmurju v letih 2004–2022: Pregled, problemi in opažanja

V prispevku je predstavljen pregled borovih gostüvanj od leta 2004 do danes (oziroma do zadnjega borovega gostüvanja leta 2017), to je v času moje etnološke dejavnosti v Prekmurju. Na njih sem sodelovala z opazovalno udeležbo, pri dveh od štirih sem bila neposredno vključena v dogajanje in nastajanje. Hkrati sem se v tem času udeležila še borovih gostüvanj v Porabju (Madžarska) in vleke ploha v Limbachu na Gradiščanskem (Avstrija).

V prispevku tako povzemam nekaj značilnosti in posamične elemente, za katere mislim, da so v prihodnosti vredni varovanja/ohranjanja in etnološke pozornosti, ter opozorim na nekatere morebitne odgovore, težave in opažanja/vrednote borovih gostüvanj v daljšem časovnem obdobju (npr. čas nastanka dozdaj poznanega prvega borovega gostüvanja v Puconcih, pomen gasilskih društev pri organizaciji borovih gostüvanj, bistveni razločki med borovim gostüvanjem in vleko ploha, sodobne težave borovih gostüvanj, pomen predhodnega vabljenja na borovo gostüvanje in pomen borovega gostüvanja danes na lokalni ravni). Na kratko omenim še druge podobne pustno-ženitovanjske sprevode v Pomurju, ki so povezani s pustnim časom in poroko, vendar v drugačni obliki.

Fenyőlakodalmak a Mura-vidéken 2004–2022: Áttekintés, problémák és észrevételek

Ez a tanulmány a 2004-től napjainkig (illetve a 2017-es utolsó fenyőlakodalomig), azaz a Mura-vidéki néprajzi tevékenységem során szervezett fenyőlakodalmak áttekintését mutatja be. Elsősorban résztvevő megfigyelőként vettem részt ezeken, a négyből kettőben pedig közvetlenül is közreműködtem az eseményekben és azok létrehozásában. Ugyanakkor részt vettem a Rába-vidéki (Magyarország) fenyőlakodalmakban és a burgenlandi Limbachban (Ausztria) megrendezett rönkhúzáson is.

Ebben a tanulmányban tehát összefoglalok néhány jellegzetességet és egyedi elemet, amelyeket szerintem a jövőben is érdemes ápolni/megőrizni, illetve ráirányítani a néprajz figyelmét, ugyanakkor hosszabb időtávot elemezve, felhívom a figyelmet a fenyőlakodalmakkal kapcsolatos néhány lehetséges válaszra, problémára és megfigyelésre/értékre (pl. Az első ismert puconci fenyőlakodalom ideje, a tűzoltóságok szerepe a fenyőlakodalom szervezésében, a fenyőlakodalom és a rönkhúzás közötti lényeges különbségek, a fenyőlakodalom szervezésével kapcsolatos mai nehézségek, a fenyőlakodalomra való előzetes meghívás fontossága, a fenyőlakodalom mai jelentősége helyi szinten). Szeretnék röviden megemlíteni további hasonló Mura-vidéki farsangi-lakodalmas felvonulást, amelyek bizonyos értelemben szintén a farsangi időszakhoz és a házassághoz kapcsolódnak, de más formában.

Shrovetide marriages to a pine tree or pine weddings in Prekmurje between 2004 and 2022: Review, problems and observations

In this presentation, I review pine weddings from 2004 until today (or until the last one in 2017), i.e. the period of my ethnological activities in Prekmurje. I participated in them as a participating observer, in two of the four I was directly involved in the events and organisation. During this period I was also a visitor at pine weddings in the Rába region (Hungary) and at the plank pulling in Limbach in Burgenland (Austria).

I summarise some features and individual elements that I consider worthy of protection/preservation and ethnological attention also in the future, and I

point out some possible responses, problems and observations/values of pine weddings over a longer period of time (e.g. the timing of the first known pine wedding in Puconci, the importance of fire brigades in organising pine weddings, significant differences between pine wedding and plank pulling, contemporary problems of pine weddings, the importance of prior invitation to pine weddings, and the present-day relevance of pine weddings at the local level). I briefly mention other similar Shrovetide-wedding processions in Pomurje related to Shrovetide and wedding, but in a different form.

Dr. Mojca Ravnik

etnologinja, znanstvena svetnica ZRC SAZU v pokoju, Inštitut za slovensko narodopisje, Ljubljana, Slovenija / néprajzkutató, a ZRC SAZU Szlovén Néprajzi Intézet nyugalmazott tudományos tanácsadója, Ljubljana, Szlovénia / Ethnologist, retired Principal Research Associate of the ZRC SAZU Institute of Slovenian Ethnology, Ljubljana, Slovenia
mojca.ravnik@zrc-sazu.si

O nekaterih odprtih vprašanjih razvoja borovega gostüvanja v Prekmurju v Sloveniji

Borovo gostüvanje v Prekmurju je razmeroma dobro raziskano, a na nekatera vprašanja o njegovem nastanku, razvoju, simbolnem in socialnem pomenu še nimamo odgovorov. Za njihovo boljše razumevanje je potrebno poznati razvoj te šege v sosednjih pokrajinah v Avstriji in na Madžarskem, zato se zdi mednarodna razprava več kot dobrodošla. Avtorica obravnava delo Borisa Kuharja, ki je prvi temeljito raziskoval v Prekmurju in napisal tudi prvo znanstveno razpravo o borovem gostüvanju, nato pa raziskave Jelke Pšajd, ki so prinesle nova spoznanja o problematiki. Avtorica dodaja tudi nekaj ugotovitev lastne terenske raziskave.

Najpomembnejša vprašanja o šegi so povezana z njenim razmerjem z bolj razširjeno in starejšo vleko ploha ali drevesa. Tako je Boris Kuhar borovo gostüvanje opredelil kot posebno varianto tega starega obredja, Jelka Pšajd pa meni, da so razlike tako velike, da gre za dve različni šegi. V Prekmurju je ta razprava povezana s prepričanjem, da je bilo prvo borovo gostüvanje leta 1921 in da ga je tja prinesel poznejši borov pop (ta ima v šegi pomembno vlogo in številne govore) Franc Bükvič, ki je Borisu Kuharju pripovedoval, da je

bil leta 1882 kot mladenič navzoč pri vleki ploha v Halbenrainu (slov. Obrajna) na avstrijskem Štajerskem. Vendar pa je Kuhar na podlagi starih ustnih izročil domneval, da so imeli borova gostüvanja v Prekmurju že pred 1. svetovno vojno in celo že v 19. stoletju. Jelka Pšajd je opozorila, da o preteklosti marsikdaj ne vemo, za kaj je v resnici šlo, in da težave povzroča tudi nejasno poimenovanje. Zdelo se ji je vprašljivo, da bi bilo borovo gostüvanje v Prekmurju izvedeno že pred letom 1921, in je menila, da je šlo za vleko ploha ter opozarjala na razlike med šegama.

Zato ostaja najpomembnejše vprašanje, kakšna je bila šega leta 1882 v Halbenrainu. Se je Franc Bükvič tam zgledoval pri scenariju, likih svatbe in govorih, ki so jih on in drugi popi za njim razvili do govorniških mojstrovin, polnih improvizacije in humorja?

V borovem gostüvanju v Prekmurju je plodonosna simbolika drevesa močno izražena, čeprav nejasna. V nekaterih vaseh drevo predstavlja nevesto, v drugih ženina, ljudje imajo o tem različna mnenja, tudi o spolu podrtega drevesa (v slovenščini je bor moškega, smreka pa ženskega spola). Dogajanje doseže katarzični vrhunec s podiranjem drevesa in varovanjem njegovega vrha pred napadalci iz sosednjih vasi. Gre za čast vasi. Kako pa se izraža plodonosna simbolika drevesa v sosednjih pokrajinah v Avstriji in na Madžarskem? Kaj predstavlja vrhunec šege, kjer okrašeno podrto drevo že zjutraj čaka, da ga bodo povlekli v vas?

Poleg prvotne motivacije, da spodbudijo mladino k porokam, je bil namen borovih gostüvanj v Prekmurju vedno tudi zbiranje sredstev za vaške potrebe, npr. za novo streho gasilskega doma in podobno, v novejšem času tudi, da pritegnejo turiste. Kako je bilo s tem v sosednjih pokrajinah v Avstriji in Madžarskem v preteklosti in kako je danes?

A fenyőlakodalom fejlődésének néhány nyitott kérdése a szlovéniai Mura-vidéken

A Mura-vidéki fenyőlakodalom viszonylag jól feltárt, ugyanakkor az eredetével, fejlődésével, szimbolikus és társadalmi jelentőségével kapcsolatos néhány kérdés még mindig megválaszolatlan. A jobb megértéshez szükséges megismerni e szokás fejlődését a szomszédos vidékeken, Ausztriában és Magyar-

országon, ezért a nemzetközi vita több mint üdvözlendő. A szerző Boris Kuhar munkásságát tárgyalja, aki elsőként végzett alapos kutatásokat a Mura-vidéken, ő írta meg az első tudományos értekezést is a fenyőlakodalomról, majd foglalkozik Jelka Pšajd kutatásaival, amelyek új megvilágításba helyezték a kérdést. A szerző saját terepkutatásának néhány megállapítását is hozzáteszi.

A szokással kapcsolatos legfontosabb kérdés az inkább elterjedt és régebbi rönk- vagy fahúzás iránti viszonyához kapcsolódik. Boris Kuhar a fenyőlakodalmat ennek az ősi rituálénak egy speciális változataként azonosítja, míg Jelka Pšajd úgy véli, hogy a különbségek olyan nagyok, hogy két különböző szokásról van szó. A Mura-vidéken ez a vita azzal a meggyőződéssel függ össze, hogy az első fenyőlakodalomra 1921-ben került sor, és hogy azt a későbbi fenyőpap (aki fontos szerepet játszik és sok beszédet mond a fenyőlakodalomban), Franz Bükvič hozta ide, aki Kuharnak elmondta, hogy 1882-ben, fiatalemberként jelen volt a stájerországi halbenraini rönkhúzáson. Kuhar azonban néhány régi szájhagyomány alapján azt feltételezte, hogy a Mura-vidéken már az első világháború előtt, sőt már a 19. században is szerveztek fenyőlakodalmat. Jelka Pšajd rámutatott, hogy sok esetben nem tudjuk, hogy valójában miről is szólt a múlt, és a zavaros elnevezések is problémát jelentenek. Kétségesnek találta, hogy a Mura-vidéken 1921 előtt fenyőlakodalmat tartottak volna, és úgy vélte, hogy az a rönkhúzásról szólt, rámutatva a két szokás közötti különbségekre.

A legfontosabb kérdés tehát továbbra is az, hogy milyen volt az 1882-es halbenraini szokás, az ottani forgatókönyv, a szereplők és beszédek ihlették-e meg Franc Bükvičet, amelyeket ő és az utána következő papok improvizációval és humorral teli, szónoki remekművekké fejlesztettek.

A Mura-vidéki fenyőlakodalmakban a fa termékenységvarázsló szimbolikája, noha homályosan, mégis, erősen kifejeződik. Egyes falvakban a menyasszonyt, máshol a vőlegényt jelképezi, és a kivágott fa nemétől függően (szlovénul az erdeifenyő férfi, a lucfenyő nő) az emberek különböző véleményen vannak erről. Az esemény katartikus csúcspontját a fa kivágása, illetve a fa csúcsának a szomszédos falvakból érkező támadóktól való védelme jelenti. A falu becsületéről van szó. De hogyan fejeződik ki a fa termékenységvarázsló szimbolikája a szomszédos osztrák és magyar vidékeken? Mi a csúcspontja annak a szokásnak, amikor egy feldíszített kidöntött fa arra vár, hogy reggel behúzzák a faluba?

Az eredeti motiváción túl, hogy a fiatalokat házasságra ösztönözzék, a fenyőlakodalomnak a Mura-vidéken mindig is az volt a célja, hogy a falu szükségleteire - például a tűzoltóotthon új tetőszerkezetére - gyűjtsenek pénzt, újabban pedig a turisták vonzását tartják szem előtt. Hogy álltak ezzel a múltban, illetve napjainkban a szomszédos osztrák és magyar vidékeken?

On some open questions about Shrovetide marriage to a pine tree (*borovo gostüvanje*) in Prekmurje in Slovenia

Borovo gostüvanje (literally: pine tree wedding) in Prekmurje is relatively thoroughly researched, but some questions about its origin, development, symbolic and social meaning remain open. To understand it better, it is necessary to know the development of this custom in the neighbouring provinces of Austria and Hungary, so the international debate seems more than welcome. The author discusses the work of Boris Kuhar, who was the first to conduct thorough research in Prekmurje and wrote the first scientific paper on this custom, followed by the research of Jelka Pšajd, who brought new insights into the subject. The author also adds the results of her field research in Prekmurje.

The relevant questions about this custom correspond to its relation to the more widespread and older pulling of a plank or tree. Boris Kuhar defined *borovo gostüvanje* as a particular variant of this old ritual, but Jelka Pšajd believes that the differences are so significant that they are two different customs. In Prekmurje, this discussion is linked with the belief that the first *borovo gostüvanje* took place in 1921 and that it was brought here by the later *pine priest* (he plays an important role and gives many speeches in *borovo gostüvanje*) Franc Bükvič. The latter told Boris Kuhar that he visited *Blochziehen* in Halbenrain (Sln. Obrajna) in Austrian Styria in 1882.

However, according to some old oral traditions, Kuhar assumed that the *borovo gostüvanje* was already known in Prekmurje before the First World War and even in the 19th century. Jelka Pšajd pointed out that we often do not know what it was and that the problem arises also from unclear naming. It seemed questionable to her that the *borovo gostüvanje* was held in Prekmurje before

1921; she thought it was a matter of pulling of a plank and pointed out the differences between the two customs.

Therefore, the crucial question remains what was customary in Halbenrain in 1882. Did Franc Bükvič draw inspiration from the Halbenrain script, the wedding characters, and the speeches he and other *pine priests* behind him developed into oratorical masterpieces full of improvisation and humour?

In *borovo gostüvanje* in Prekmurje, the fertility symbolism of the tree is strong, though unclear. In some villages, the tree stands for the bride, in others for the groom, and people have different opinions about it, also depending on the sex of the felled tree (in Slovenian the pine is male and the spruce is female). The event reaches its cathartic climax by cutting down a tree and protecting its top from intruders from neighbouring villages. The honour of the village is at stake. How is the fertility symbolism of the tree expressed in the neighbouring provinces of Austria and Hungary? What is the highlight of the custom where a decorated felled tree is already waiting in the morning to be dragged into the village?

Besides the original motivation of encouraging young people to get married, the *borovo gostüvanje* in Prekmurje has always had the purpose of raising money for the needs of the village, e.g. for the new roof of the fire station and the like, more recently also to attract tourists. What was it like in the neighbouring provinces of Austria and Hungary in the past, and what is it like today?

Marija Kozar-Mukič

etnologinja, višja kustosinja Muzeja Savaria v pokoju, dopisna članica SAZU, Szombathely, Madžarska / néprajzkutató, a Savaria Múzeum ny. főmuzelógusa, a Szlovén Tudományos és Művészeti Akadémia levelező tagja, Szombathely, Magyarország / Ethnologist, retired Chief Curator of Savaria Múzeum, Corresponding Member of the Slovenian Academy of Sciences and Arts, Szombathely, Hungary
mukic@t-online.hu

Glavne vloge in besedila pustne poroke v slovenskih vaseh v okolici Monoštra (Szentgotthárd) na Madžarskem

Večina Slovencev na Madžarskem živi v okolici Monoštra v šestih vaseh, ki mejijo na Avstrijo in Slovenijo: Gornji Senik (madž. Felsőszölnök), Dolnji Senik (Alsószölnök), Sakalovci (Szakonyfalu), Števanovci (Apátistvánfalva), Verica-Ritkarovci (Kétvölgy), Andovci (Orfalu) in Slovenska ves (Rábatótfalu, ki je od leta 1983 predmestje Monoštra). Govorijo arhaično inačico prekmurskega slovenskega narečja in madžarsko. Poznajo pustno šego, ki se izvaja, kadar v predpustnem času v vasi ni poroke. V domačem slovenskem narečju se imenuje *plojek* ali *baur vlejčti, voziti* oziroma *baurovo gostüvanje,* v madžarščini pa *rönkhúzás* (vleka ploha). Tudi besedila so dvojezična, kar je posebnost šege v teh vaseh. Poimenovanja pričajo o tem, da je za Slovensko Porabje bila prvotno značilna vleka ploha, pozneje se ji je pridružil še šaljivi poročni obred in šega se je preimenovala v borovo gostüvanje.

Prvi podatek o borovem gostüvanju je iz Andovcev leta 1904. Nazadnje so ga priredili v Sakalovcih leta 2019. Med tem časom jih je bilo 26, in vedno le takrat, ko v pustnem času v vasi ni bilo poroke.

Ljudje, ki nastopajo v glavnih vlogah, posnemajo osebe na pravem ženitovanju: zvač, ženin in nevesta *(mladoženec in sneja)*, drugi in družice (*družbange in svabice*), priče z ženami *(staršinge in staršice),* oče in mati ženina in neveste *(oča pa mati*), pop, kantor, notar *(lotaroša)*, župan *(žipan ali birauv)* in občinski sluga (*mali lapec)*. Govore imajo zvač, pop in notar, župan in občinski sluga ter priči ženina in neveste; skupaj osem oseb, ker sta popa lahko dva – eden od njiju govori madžarsko, drugi pa slovensko.

Iz 20. stoletja so se ohranila le nekatera besedila. Govori vseh osmih glavnih vlog so bili zbrani v 21. stoletju. Teksti so se ohranili večinoma v madžarščini, nekaj jih je tudi v domačem slovenskem narečju. (Vabilo zvača na gostijo je še danes iz slovenske svatbene knjižice *Sztaresinsztvo i zvacsinsztvo,* ki je bila prvič objavljena leta 1807.) Podobni so si v slovenskih vaseh, kjer so si jih sposojali. Besedilom v okoliških madžarskih vaseh niso podobni, niti govoru prvega prekmurskega popa Franca Bükviča. Glavni organizator ni pop, temveč vodja organizacijskega odbora. Dogodek se ne odvija v gozdu. Bor (smreko) vlečejo s konca vasi v središče, kjer se odvija šaljiva poroka, dražba bora in gostija. V 20. stoletju so zbrani denar porabili za gostijo. V 21. stoletju so stroške krili Zveza Slovencev na Madžarskem, Državna slovenska samouprava in lokalne samouprave. Namen šege več ni zbiranje denarja, temveč bolj ohranjanje dediščine, pri katerem sodelujejo vse generacije. Predvsem mladina, ki je dandanes več ne sramotijo, ampak jo spodbujajo, da skrbi za naraščaj, da se v Porabju ohranijo Slovenci s slovensko materinščino. Šega se izvaja v izvirnem času, izvirnem okolju in na izviren način. Zaradi tega je bilo leta 2015 »Porabsko borovo gostüvanje« vpisano v Register nesnovne kulturne dediščine na Madžarskem.

A farsangi esküvő főbb szereplői és szövegeik a Szentgotthárd környéki szlovén falvakban Magyarországon

A magyarországi szlovének többsége – az osztrák és a szlovén határ mentén – hat Szentgotthárd környéki településen él: Felsőszölnökön, Alsószölnökön, Szakonyfaluban, Apátistvánfalván, Kétvölgyön, Orfaluban és Rábatótfaluban (amely 1983 óta Szentgotthárdhoz tartozik). A murántúli szlovén nyelvjárás archaikus változatát és a magyar nyelvet beszélik. Ismerik azt a farsangi szokást, amelyet akkor gyakorolnak, ha farsang idején senki nem házasodik

meg a faluban. Helyi szlovén nyelvjárásban *plojek* vagy *baur vlejčti, voziti* (rönk- vagy fenyőhúzás, szállítás) illetve *baurovo gostüvanje* (fenyőlakodalom) az elnevezése. Magyarul pedig *rönkhúzás.* A szövegek is kétnyelvűek, ami csak ezekre a falvakra jellemző a vidéken. A szlovén nyelvű elnevezések arról tanúskodnak, hogy a szlovén Rába-vidéken eredetileg rönköt húztak, később társult a szokáshoz a tréfás esketés és lett a neve fenyőlakodalom.

Az első adatot 1904-ből ismerjük egy orfalui rönkhúzásról. Utoljára 2019-ben Szakonyfaluban rendezték meg. A két időpont között huszonhatszor került rá sor, de csak akkor, ha farsang idején senki nem házasodott a falvakban.

A főbb szereplők az igazi lakodalom tisztségviselőit utánozzák: vendéghívogató (*zvač*), vőlegény és menyasszony (*mladoženec, sneja*), vőfélyek és koszorúslányok (*drüžbange, svabice*), a násznagyok és feleségeik (*staršinge, staršice*), a vőlegény és a menyasszony anyja és apja (*oča, matî*), pap (*pop*), kántor (*kantor*), jegyző (*lotaroša*), bíró (*žipan, birauv*) és a kisbíró (*mali lapec*). Beszédet mond a vendéghívogató, a pap és a jegyző, a bíró és a kisbíró, valamint a vőlegény és a menyasszony násznagya. Összesen nyolc személy, mert papból kettő is lehet. Egyikük szlovénül, a másik magyarul beszél.

A 20. századból csak néhány beszéd maradt fenn. Mind a nyolc főszereplő beszédét a 21. században gyűjtötték egybe. A szövegek többsége magyar nyelvű, de van néhány helyi szlovén nyelvjárásban is. (A vendéghívogató lakodalomba invitáló szövegét még ma is az 1807-ben először nyomtatásban megjelent *Sztaresinsztvo i zvacsinsztvo (Násznagyság és vőfélység* című vőfénykönyvből idézik.) A szlovén falvakban elhangzó szövegek hasonlóak, mert kölcsönadták azokat egymásnak. A környező magyar falvak szövegeihez és a murántúli „első pap", Franc Bükvič szövegéhez nem hasonlítanak. A fő szervező nem a pap, hanem a szervezőbizottság vezetője. Az események nem az erdőben játszódnak. A fenyőrönköt a falu végéről húzzák a központba. Itt zajlik az esketés, a rönk elárverezése és a lakodalom. A 20. században az összegyűjtött pénzből fedezték a vendéglátást. A 21. században a költségeket a Magyarországi Szlovének Szövetsége, az Országos Szlovén Önkormányzat és a települési önkormányzatok fizették. A szokás célja már nem a pénzgyűjtés, hanem a kulturális örökség megőrzése, amelyben minden generáció részt vesz. Elsősorban a fiatalság, akiket ma már nem megszégyenítenek, hanem arra ösztönzik őket, gondoskodjanak utódokról, hogy a szlovén Rába-vidéken

fennmaradjon a szlovénség, szlovén anyanyelvével. A szokás eredeti időpontban, eredeti helyszínen és eredeti módon kerül megrendezésre. Ezért is vétetett fel 2015-ben a Szellemi Kulturális Örökség Nemzeti Jegyzékére Magyarországon.

The main roles and texts of the carnival wedding in Slovenian villages around Szentgotthárd in Hungary

Most Slovenians in Hungary live near Szentgotthárd (Sln. Monošter) in six villages on the border with Austria and Slovenia: Felsőszölnök (Gornji Senik), Alsószölnök (Dolnji Senik), Szakonyfalu (Sakalovci), Apátistvánfalva (Števanovci), Kétvölgy (Verica-Ritkarovci), Orfalu (Andovci) and Rábatótfalu (Slovenska ves, which has been a suburb of Szentgotthárd since 1983). They speak an archaic version of the Prekmurje Slovenian dialect and Hungarian. They are familiar with the carnival custom that is performed when there is no wedding in a village in the pre-carnival period. It is called *plojek* or *baur vlejčti, voziti* or *baurovo gostüvanje* in the local Slovenian dialect (Hung. *rönkhúzás*). The texts are also bilingual, which is a peculiarity of the custom in these villages. The names testify to the fact that the people of the Rába region traditionally pulled a log, the humorous wedding ceremony later became associated with the custom, which was renamed “log-pulling”.

The first information about a log-pulling was from Andovci in 1904. The custom was last held in Sakalovci in 2019. At the time there were 26 of them, and only ever when there was no wedding in the village during the carnival season.

The actors in the main roles imitate people in a real wedding: host (Sln. *zvač*), groom and bride (*mladoženec, sneja*), bridesmen and bridesmaids (*družbange, svabice),* best men with their wives (*staršinge, staršice*), father and mother of the bride and groom (*oča, mati*), priest, cantor, notary *(lotaroša*), the mayor (župan*, birauv*) and municipal servant (*mali lapec*). The speech is given by the host, the priest and the notary, the mayor and the municipal official, and the best men of the bride and groom. There are eight people in all, because there can be two priests, one of whom speaks Hungarian and the other Slovenian.

Only a few texts from the 20th century have survived. The speeches of all eight significant roles were collected in the 21st century. The texts are mostly preserved in Hungarian, some of them in the local Slovenian dialect. (The invitation to the wedding feast still comes from the Slovenian wedding book *Sztaresinsztvo i zvacsinsztvo,* first published in 1807.) The speeches are similar in the Slovenian villages because they have adopted them. They do not resemble the texts in the surrounding Hungarian villages nor the speech of the first Prekmurje priest Franc Bükvič. The main organiser is not the priest but the leader of the organising committee. The event does not take place in the woods. A log (pine) is pulled from the end of the village to the centre, where there is a humorous wedding, an auction of the pine and a feast. In the 20th century, the money collected was spent on the feast. In the 21st century, the costs were covered by the Association of Slovenians in Hungary, the National Slovenian Self-Government and the local self-governments. The purpose of the custom is no longer to collect money but rather to preserve the heritage in which all generations participate. Above all, young people, who are no longer mocked today, but are urged to take care of the next generation, to preserve Slovenians with their Slovenian mother tongue in the Rába region. The custom is carried out in the original time, in the original environment and in an original way. For this reason, the "Logpulling of the Slovenians in the Rába region" was enrolled on National Inventory of Intangible Cultural Heritage in Hungary in 2015.

Karel Holec

predsednik Državne slovenske samouprave, Felsőszölnök/Gornji Senik, Madžarska / az Országos Szlovén Önkormányzat elnöke, Felsőszölnök, Magyarország / President of the National Slovenian Self-Government, Felsőszölnök, Hungary
predsednik@slovenci.hu

Borovo gostüvanje v Porabju danes

Po večletnem zatišju – 1976 in 1979 Sakalovci (madž. Szakonyfalu), 1981 Slovenska ves (Rábatótfalu) – smo na mojo pobudo konec 90. let 20. stoletja začeli ponovno obujati borovo gostüvanje: v Andovcih (Orfalu) 1994, Slovenski vesi 1996, v Sakalovcih in Andovcih 1998 in v Andovcih s Števanovci (Apátistvánfalva) 1999. Leta 1994 sem igral v Andovcih *popa* in bil med glavnimi organizatorji.

Glavni organizator danes je Državna slovenska samouprava, soorganizatorji pa Zveza Slovencev na Madžarskem, lokalne in slovenske narodnostne samouprave. Ker so vasi majhne in premajhne za samostojno organizacijo, je prireditev borovo gostüvanje koordinirana od »zgoraj«, s strani Državne slovenske samouprave. S takšno organizacijo se izognemo, da bi borovo gostüvanje v istem letu organizirali dve vasi, kakor se je zgodilo leta 1972 v Sakalovcih in Števanovcih ter leta 1998 v Sakalovcih in Andovcih. Z etnološkim znanjem je pomagala Marija Kozar-Mukič, ki je tudi zelo dobro ovrednotila pomen borovega gostüvanja v Porabju ter se osebno kot Porabka zavzema za njegovo ohranitev. Danes so borova gostüvanja kot prireditev pogosta, vedno v drugi slovenski vasi.

V prispevku je osvetljen pomen obuditve šege za manjšinsko skupnost Slovencev v Porabju, predstavljeni so razlogi za ohranjanje šege tudi v prihodnje (ohranjanje jezika in negovanje dvojezičnosti, ohranjanje petja in glasbe, rokodelskih veščin in elementov šege). V tem pogledu prireditve krepijo porabsko skupnost, so pa tudi pomembna sestavina kulturnega turizma, ki zbližuje globalne in lokalne kulture.

Rönkhúzás a Rábavidéken ma

Több éves kihagyás után (1976 és 1979 Szakonyfalu, 1981 Rábatótfalu) kezdeményezésemre a 20. század 90-es éveinek végén kezdtük újjáéleszteni a rönkhúzás hagyományát: 1994 Orfalu, 1996 Rábatótfalu, 1998 Szakonyfalu és Orfalu, 1999 Orfalu és Apátistvánfalva. 1994-ben Orfaluban a pap szerepét játszottam el, és egyike voltam a főszervezőknek.

A főszervező ma az Országos Szlovén Önkormányzat, a társszervezők pedig a Magyarországi Szlovének Szövetsége, a helyi települési és szlovén nemzetiségi önkormányzatok.

Mivel a falvak kicsik az önálló szervezéshez, a rönkhúzást „felülről", az Országos Szlovén Önkormányzat koordinálja. Az ilyen típusú szervezéssel elkerülhetjük, hogy egy évben két faluban is szervezzenek rönkhúzást (ahogyan 1972-ben történt Szakonyfaluban és Apátistvánfalván, valamint 1998-ban Szakonyfaluban és Orfaluban).

Mukicsné Kozár Mária néprajzkutató tanácsokkal segíti a rendezvényszervezést. Nagyon jól kiemelte a rönkúzás fontosságát a Rábavidéken és személyesen is, mint rábavidéki szlovén szorgalmazza annak megőrzését. Ma a rönkhúzás, mint rendezvény, gyakran megrendezésre kerül, mindig más szlovén faluban.

A hozzászólás rávilágít a népszokás újjáéledésének jelentőségére a szlovének nemzetiségi közössége körében, és bemutatja a szokás jövőbeni megőrzésének indokait (a nyelv és a kétnyelvűség ápolása, az ének és zene, illetve a kézműves készségek, valamint a népszokás elemeinek megőrzése). Ebből a szempontból a rendezvények erősítik a közösséget, és fontos elemei a kulturális turizmusnak, amely közelebb hozza egymáshoz a globális és helyi kultúrákat.

Pine wedding (*borovo gostüvanje*) in the Rába region today

After several years of lull –1976 and 1979 in Szakonyfalu (Sakalovci), 1981 in Rábatótfalu (Slovenska ves) –, we began to revive the pine wedding at the end of the 1990s on my initiative: in Orfalu (Andovci) in1994, in Rábatótfalu in1996, in Szakonyfalu and Orfalu in 1998, and in Orfalu with Apátistvánfalva (Števanovci) in 1999. In 1994, I played in Orfalu the Priest (Sln. pop) and was one of the main organisers.

Today the main organiser is the National Slovenian Self-Government, while the co-organisers are the Association of Slovenians in Hungary and the local and Slovenian self-governments. As the villages are small and too small for an independent organisation, the pine wedding event is coordinated from "above" by the National Slovenian Self-Government. With this kind of organisation, we avoid two villages organising a pine tree festival in the same year (as in Szakonyfalu and Apátistvánfalva in 1972 and in Szakonyfalu and Orfalu in 1998). Marija Kozar-Mukič helped with ethnological expertise. She has also concisely assessed the significance of the pine wedding in the Rába region and personally advocates for its preservation as a native of the area. Today, the pine tree wedding is a frequent event that always takes place in a different Slovenian village.

This presentation highlights the importance of ritual revival for the minority community of Slovenians in the Rába region and the reasons for its preservation in the future (maintenance of the language and cultivation of bilingualism, preservation of singing and music, craft skills and elements of the custom). In this respect, the events strengthen the community in the Rába region and are essential to cultural tourism, bringing together global and local cultures.

Dr. Illés Péter

etnolog, višji kustos, svetovalec za nesnovno kulturno dediščino Železne županije, Muzej Savaria, Szombathely, Madžarska / etnológus, főmuzeológus, a Szellemi Kulturális Örökség Vas megyei referense, Savaria Múzeum, Szombathely, Magyarország / Ethnologist, Chief Curator, Consultant of Intangible Cultural Heritage of County Vas, Savaria Museum, Szombathely, Hungary
illes.peter@savariamuseum.hu

Časovno in krajevno spreminjanje družbenokulturnih razmer vleke ploha *(rönkhúzás)*

V jugozahodnem Prekodonavju je od bogate in pisane tradicije pustnega obdobja še danes v Slovenskem Porabju ohranjena ljudska šega vleke ploha (madž. *rönkhúzás*), ki je od leta 2015 uvrščena v madžarski Državni register nesnovne kulturne dediščine. Zahvaljujoč tej gesti »dediščinjenja«, ohranjeno ljudsko izročilo in njegovi nosilci presežejo trenutno vlogo v lokalni in majhni regionalni družbi ter postanejo nadvse pomembni in eksemplarični na državni ravni. Po uradni promociji na nov položaj izročilo ljudi, ki živijo v slovenskih vaseh Porabja, ne prispeva le k ohranjanju jezika, temveč je pomembno za krepitev njihove narodne in lokalne identitete, celo v sodobnih razmerah upočasnuje asimilacijo in spodbuja mlade, da si ustvarijo družino. Po madžarskih okvirih dediščinskega diskurza izročilo vleke ploha kot nesnovne kulturne dediščine predstavlja tudi nov okvir samointerpretacije Slovencev v Porabju; prakse nekdaj tradicionalni dogodek majhne skupnosti z umetno transformacijo spreminjajo v turistično zanimiv spektakel. Hkrati pa so, po etnografski literaturi, pustne

»smešne poroke« (*mókaházasság*) in šega »norčavih porok« (*bolondlakodalom*), ki so bile v večinsko madžarsko govorečih vaseh historično prevzete z nemškega in slovenskega jezikovnega območja, vse popularnejši dogodek skupnosti in mestna zanimivost. Drugače rečeno, lokalne oblasti in nevladne organizacije ter v javnosti dejavni posamezniki, ki niso neposredno povezani z institucionaliziranimi postopki dediščinjenja, ohranjajo funkcijo šege kot eno od priložnosti graditve lokalne skupnosti na družbeno odmaknjenih podeželskih območjih. Ustanove, turizem in organizatorji programov jih prilagajajo v kulturni dogodek.

V tej predstavitvi skušam interpretirati te družbenokulturne procese in funkcijske spremembe pustnih šeg v času in lokalnem okolju in te težnje osvetljujem z osredinjenjem na ljudsko šego vleke ploha na madžarsko-avstrijsko-slovenski tromeji.

A farsangi rönkhúzás szociokulturális feltételeinek változásai időben és helyeken

A farsangi időszaknak a Délnyugat-Dunántúlon is gazdag és színes történeti hagyományvilágából napjainkban kiemelkedik a rábavidéki szlovének rönkhúzásának szokása, azáltal, hogy 2015 évben felvételt nyert a Szellemi Kulturális Örökség Nemzeti Jegyzékére. Ezzel a gesztussal mintegy „örökségesített", avagy nyugat-európai kifejezéssel élve, patrimonizált néphagyomány és annak gyakorlói túllépve a helyi, kisregionális társadalomban betöltött mai szerepükön, mintegy országos szinten váltak kiemelkedő jelentőségűvé és ezáltal példaértékűvé. Az újfajta állami státusba emelés hivatalos indoklása szerint a szokáshagyomány a rábavidéki szlovén falvakban élők számára nem csak a nyelv megtartását segíti, hanem nemzetiségi, helyi identitásuk megerősítésében is fontos szerepet játszik, lassítja az asszimilációt, azáltal, hogy a mai társadalmi viszonyok között is házasodásra, családalapításra ösztönzi a fiatalokat. A szokáshagyomány mint szellemi kulturális örökség egy újfajta önértelmezési keretet is jelent az örökség diskurzus hazai terminusai szerint a rábamenti szlovének körében, a mesterséges revitalizáción keresztül látványossággá alakított gyakorlata pedig turisztikai attrakcióvá, látványossággá formálja a korábbi kisközösségi hagyományos eseményt. Ugyanakkor a néprajzi szakirodalom szerint eredetében történetileg a német és szlovén-vend nyelvű területek felől a határmenti többségi

magyar falvakban is átvett farsangi mókaházasság, bolondlakodalom szokása napjainkban is egyre népszerűbb közösségi rendezvény, valamint a falusi kisközösségek életvilágain túl már városi látványosságként is elterjedt. Vagyis a helyi önkormányzatok és civil szervezetek, közéleti tevékenységet vállaló egyének az „örökségesítés" intézményesített eljárásaihoz nem közvetlenül kötődve, sajátos hagyomány-értelmezéseik mentén leginkább megmaradnak a szokás funkciójában a helyi közösségteremtés egyik alkalmaként, szórakozási lehetőségként az elidegenedő falusi társadalmakban, vagy akár modern vidéki városi kulturális rendezvényként adaptálják őket intézmények, turizmus- és programszervezők.

Előadásomban a farsangi szokáshagyományoknak ezeket az időben és helyenként alakuló társadalmi-kulturális folyamatait, funkcióváltozásait igyekszem értelmezni, tendenciáit megragadni a magyar-osztrák-szlovén hármashatárra fókuszálva a rönkhúzás szokásán keresztül.

Changing sociocultural conditions of carnival log-pulling (*rönkhúzás*) in time and localities

From the rich and colourful historical traditions of the carnival period in South-Western Transdanubia, the folk custom of log-pulling (Hung. *rönkhúzás*) in the Slovenian Rába region exists today. It was registered in the Hungarian National Inventory of Intangible Cultural Heritage in 2015. Thanks to this gesture as an "inherited" or a Western European concept, a patrimonised folk tradition and its practitioners, who transcend their current role in local, small-regional society, have become highly significant and thus exemplary on the national level. According to the official promotion to a new status, the tradition of the people living in the Slovenian villages of the Rába region not only contributes to the preservation of the language but also plays an essential role in strengthening national and local identity, slowing down assimilation. Even in today's social conditions, the custom encourages young people to start a family. In terms of Hungarian heritage discourse, the tradition of log-pulling as ICH also provides a new framework for the self-interpretation of Slovenians in the Rába region, and the practice, transformed into a spectacle through artificial revitalisation, molds the former traditional event of a

small community into a tourist attraction. At the same time, according to ethnographic literature, carnival 'fun marriages' (*mókaházasság*) and the custom of 'foolish weddings' (*bolondlakodalom*), historically adopted from the German- and Slovenian-speaking areas in the majority Hungarian-speaking villages, continue to be an increasingly popular community event and urban attraction. In other words, local governments and NGOs, individuals engaged in public activities not directly linked to the institutionalised procedures of heritagisation, preserve the function of custom as one of the occasions for local community building in socially alienated rural areas. Institutions, tourism and programme organisers adapt them into cultural events.

In my presentation, I try to interpret these socio-cultural processes and functional changes in carnival customs over time and in different places and grasp their tendencies by focusing on the Hungarian-Austrian-Slovenian triple border through the folk custom of log-pulling.

Dr. Horváth Sándor

etnolog, v. d. vodja Oddelka za slavistiko, Pedagoška Fakulteta Dániel Berzsenyi, Univerza ELTE, Szombathely / néprajzkutató, megbízott tanszékvezető, ELTE Berzsenyi Dániel Tanárképző Központ, Szlavisztika Tanszék, Szombathely, Magyarország / Ethnologist, Acting Head of Department, ELTE Dániel Berzsenyi Teacher Training Center, Department of Slavic Studies, Szombathely, Hungary
horvath.sandor.narda@gmail.com

Nadomestek ali spodbuda?: Pustna lažna poroka ob madžarsko-avstrijski meji

Organizacija pustnih lažnih porok je bila poznana na obeh straneh madžarsko-avstrijske meje – v naseljih, kjer so živeli Madžari, Nemci in Hrvati – in se v nekaterih krajih ohranja še do danes.

Podatki pričajo, da je bilo na Madžarskem v novem veku sramotno, če se dekleta niso poročila. Iz madžarske posvetne poezije 17. in 18. stoletja je razvidno, da so jih smešili, torej so jih spodbujali k poroki, četudi so bila že starejša. Pustno izročilo zasmehovanja starejših deklet – vleka ploha z izrazom »vlečenje štora« – je vidno tudi v epski pesnitvi »Dorottya« Mihálya Csokonaija Vitéza, prvič objavljeni leta 1804. Ob tem opomnimo, da v 17. stoletju v zahodni Evropi, kjer se je uveljavljal kapitalizem, 12–15 % žensk ni bilo poročenih. Smešenje neporočenih žensk je tako posebnost srednje in vzhodne Evrope. V ta kontekst lahko postavimo izročilo vleke ploha ali lažne poroke v pustnem času.

Vendar je bila ta pustna šega tudi *causa bibendi,* razlog za jedačo in pijačo in skupno zabavo. Skladno s ciklom kmetovanja in verskimi predpisi je bil pust

čas ženitovanjskih obredov in praznovanj z veliko gosti, torej je bilo smiselno, da so, če v tem času bi bilo nobene poroke, pripravili lažne poroke v obliki vleke ploha. V nekaterih naseljih pa niso vlekli ploha, temveč leseno korito. Seveda je bil pripomoček za vleko ploha bor le tam, kjer so bili borovi gozdovi: v večjem delu Železne županije bori niso bili širše razširjeni, tako je npr. breza ali kako drugo drevo postalo mlaj. Zato pa je na zahodu veljalo, kolikor višji je bil bor, lepši je bil mlaj, kar velja še danes. Podatki to potrjujejo, na primer, ko fantje po zgledu sosednjih Štajercev prosijo lastnika gozda za veliko deblo, da bi poplačali stroške (madž. *cehh*) skupnega pustnega veseljačenja.

Madžarski izraz *cehh* usmerja pozornost na drugačno ozadje šege. Skupne šege cehov (*céh*) so poplačali iz skupnih virov; torej, izraz, ki ga je še mogoče slišati, ko se skupina prijateljev zbere ob pijači v kavarni ali restavraciji ter kdo vpraša, »Kdo plača za 'cehh'?«, označuje plačilo vsega zapitka.

Pogledano z drugega vidika je mogoče trditi, da je bila lažna poroka ob vleki ploha med pustnim izročilom predvsem tam, kjer ni bilo drugih živih pustnih šeg. Le redko se je dogajalo, da so vlekli ploh tudi tam, kjer so se sicer maskirali v razne like ali v zvezi s pokopavanjem zime.

Na naslovno vprašanje bo odgovorjeno v predstavitvi.

Helyettesítés vagy buzdítás?: Farsangi ál-lakodalom a magyar-osztrák államhatár mentén

A farsangi ál-lakodalom szervezése a magyar-osztrák határ mentén fekvő – magyarok, németek, horvátok lakta – településeken a határ mindkét oldalán megtalálható volt, illetőleg több helyen napjainkig megtartják.

Az újkorban adatokkal igazolhatjuk, hogy – Magyarországon – szégyen volt, ha a lányok nem házasodtak meg. A 17 – 18. századi magyar közköltészetben egyértelmű a vénlánycsúfolás, tehát a leányok házasságra ösztökélése akkor is, ha már idősebb korúak lettek. A vénlánycsúfolás farsangi hagyománya, a rönkhúzás „tuskót vonni" kifejezéssel Csokonai Vitéz Mihály – 1804-ben először kiadott – Dorottya című eposzában is megjelent. – Ne feledjük, hogy a kapitalizálódó Nyugat-Európában a 17. században már a nők 12 – 15 %-a

nem házasodott meg. A vénlánycsúfolás tehát Közép-Európa, Kelet-Európa sajátossága. Ebbe a sorba helyezhető a rönkhúzás, avagy ál-lakodalom hagyománya a farsangi időben.

Azonban ez a farsangi szokás egyben causa bibendi, azaz ok volt az evésre, ivásra, közös mulatozásra. Mivel a földművelés rendje, valamint a vallási előírások miatt a farsang volt a nagy vendégsereggel megrendezett házasságkötések, lakodalmak ideje, adta magát az értelmezés, hogy ha egyetlen lakodalom sem volt a farsang idején, akkor megszerveznek egy ál-lakodalmat, amit elsősorban rönkhúzás keretében valósítottak meg. Néhány településen azonban nem fenyőrönköt húztak, hanem teknőt. A rönkhúzás kelléke természetesen csak ott lehetett a fenyő, ahol voltak fenyvesek: már Vas megye nagyobbik, keleti felén sem terjedtek el a fenyők, tehát ott már nyírfa vagy más fa lett a májusfa is, míg nyugaton minél magasabb fenyőt állítottak májusfaként, annál szebbnek tartották, tartják. Vannak olyan adatok, amelyek egyértelműen ezt igazolják. Amikor például a legények – a szomszédos stájer példa nyomán – egy terjedelmes farönköt kérnek az erdő birtokosától, hogy ezzel fedezzék a közös farsangi mulatozás költségét, a „cehhet".

A „cehh" kifejezés a szokás másik hátterére irányítja a figyelmünket. A céhek közös lakomáira, amelyeket a közös kasszából fedeztek, innen a magyar kifejezés, amelyet napjainkban is hallhatunk, ha egy baráti társaság leül egy kávézóban, vendéglőben egy italra, hogy: „Ki fizeti a cehhet?", azaz ki lesz, aki egyben fizeti ki a fogyasztást.

Más oldalról közelítve megállapítható, hogy a rönkhúzás ál-lakodalma a farsangi hagyományok között elsősorban ott jelent meg, ahol nem volt más élő farsangi szokás. Ritkán találkozhatunk csak azzal, hogy ott is meg-megrendezték, ahol egyébként volt maskarázás, álarcba, valamilyen karaktert, típust megjelenítő öltözetbe, netán a téltemető hagyományokhoz kötődő figurákat megjelenítő alakoskodás is.

A címben feltett kérdésre összegzésként az előadásban kaphatunk majd választ.

Substitution or encouragement?: Carnival mock wedding along the Hungarian-Austrian state border

The organisation of carnival pseudo-weddings (mock weddings) took place on both sides of the Hungarian-Austrian border – in settlements inhabited by Hungarians, Germans and Croats – and is still held in several places today.

In modern times, data testify that in Hungary it was a disgrace if girls did not marry. In Hungarian secular poetry of the 17th and 18th centuries, it is clear that old maids were teased. Therefore, girls were encouraged to marry even when they were older. The carnival tradition of teasing unmarried women, log-pulling with the term "drawing a log", also appears in Mihály Csokonai Vitéz's epic poem Dorottya, first published in 1804. Consider that in the 17th century, 12-15% of women in capitalist Western Europe were not married. Thus, the mockery of unmarried women is a Central European and Eastern European peculiarity. The tradition of log-pulling or pseudo-wedding in carnival time can be placed in this context.

But this carnival custom was also a *causa bibendi,* a reason to eat, drink and have fun together. Due to the order of the farming cycle and religious regulations, a carnival was the time of wedding ceremonies and feasts with many guests. Therefore, it was reasonable that if there were no weddings at the carnival, a pseudo-wedding was organised, mainly in the form of a log-pulling. In some settlements, however, it was not a log but a trough. Of course, the accessory for log-pulling could only be the pine where there were pine forests: in the greater eastern part of Vas County, the pines were not widespread, so the birch or another tree also became the maypole. In the western region, the taller the pine was, the more beautiful maypole was and is. Some evidence proves this: for example, when the bachelors, following the example of the neighbouring Styrians, ask the forest owner for a large tree to cover the costs (Hung. *cehh*) of a joint carnival revelry.

The term *cehh* directs our attention to a different background to the custom. The common funds covered the joint feasts of the guilds (*céh*); the Hungarian term, which can still be heard today when a group of friends sits down in a café or restaurant for a drink: "Who pays for the 'cehh'?", that is for the total consumption.

Approached from another aspect, it can be stated that the pseudo-wedding of log-pulling appeared among the carnival traditions primarily where there was no other living carnival custom. It seldom happened that they dragged a log, where they usually masqueraded as different characters or in connection with the burial of winter.

The question posed in the title will be answered in the presentation.

Mag. Dr. Michael J. Greger

vodja Salzburger Landesinstitut für Volkskunde, Salzburg, Avstrija / a Salzburgi Tartományi Néprajzi Intézet vezetője, Salzburg, Ausztria / Head of the Salzburger Landesinstitut für Volkskunde, Salzburg, Austria
michael.greger@salzburg.gv.at

Vidiki zgodovine raziskovanja »vleke ploha/pluga« v Avstriji: Posebne opombe k zgodovinskemu in sodobnemu položaju na Štajerskem in Solnograškem na podlagi *Österreichischer Volkskundeatlas* (ÖVA, Avstrijski narodopisni atlas)

Uvod v vabilu programskega odbora na konferenco nas neposredno vodi v vas Halbenrain, na jug avstrijske Štajerske ob meji z Republiko Slovenijo, kjer je bil informator slovenskega etnologa Borisa Kuharja priča štajerski različici šege vleke ploha. Ta in z njo povezane šege so prvotne vrste »šege grajanja« (določeni neuradni ukrepi, povezani s šego, s katero določena družbena skupina, skupnost, kaznuje nemoralno ravnanje svojih članov) neporočenih vaščanov, ki se je danes spremenila v nekakšno »prošnjo« šego združenj, npr. krajevnih gasilcev, vaške mladine ali krajevnega športnega kluba. To se je zgodilo s temeljno spremembo družbenih navad in ravnanja v 20. stoletju, kar se je pokazalo v spremenjenem pomenu mnogih šeg in ritualov.

Če pogledamo avstrijske etnološke raziskave o tej temi, ugotovimo, da je prvo monografijo o šegi v nemščini, ki je obravnavala vrste šege na avstrijskem

Gradiščanskem, napisal dunajski učitelj in zbiralec ljudskih pesmi Karl-Magnus Klier (1892–1966). Objavljena je bila leta 1953 na podlagi raziskav, ki jih je opravil kot vojak leta 1941 med 2. svetovno vojno.

Raziskave nato vodijo k avstrijskemu narodopisnemu atlasu, najobsežnejšemu raziskovalnemu projektu iz let 1959–1981. Prvi del drugega vprašalnika je vključeval nekaj vprašanj o vleki ploha v Avstriji. Za četrti zvezek komentarjev, objavljen leta 1971, je štajerski etnolog in vodja Štajerskega narodopisnega muzeja v Gradcu Sepp Walter (1915–2005) napisal članek „Bloch- and Pflugziehen" in ob tem komentiral 71. karto v atlasu. V poznejši knjigi *Steirische Bräuche im Laufe des Jahres* (Štajerske šege v letnem toku) je opisal tudi nekaj štajerskih primerov iz 50. in 70. let prejšnjega stoletja.

Vse gradivo za avstrijski narodopisni atlas je danes v arhivu Deželnega solnograškega inštituta za narodopisje. Danes je vleka ploha na Solnograškem del kulturne zgodovine, vendar je še nekaj sledi oblik, ki so pojasnjene v vprašalniku; te bom preučil in pojasnil. V prispevku bom tako pregledal vsebino vprašalnikov iz 50. let in nato osvetlil nekaj primerjalnih vidikov s sodobno obliko ritualov, kakor so izvedeni na Štajerskem in Solnograškem. Morda nam to prinese kaj nepričakovanega.

A rönk-/ekehúzás ausztriai kutatástörténetének szempontjai: Külön észrevételek a stájerországi és salzburgi történelmi és jelenlegi helyzetről az *Österreichischer Volkskundeatlas* (ÖVA, Osztrák Néprajzi Atlasz) alapján

A konferencia meghívójának, a szervezőbizottság által készített bevezetője egyenesen az osztrák Stájerország tartomány déli részén, a Szlovén Köztársaság határán fekvő Halbenrain faluba vezet bennünket, ahol Boris Kuhar szlovén etnológus informátora tanúja volt a rönkhúzás stájerországi változatának. Ez és a hozzá kapcsolódó egyéb szokások kezdeti változatai egyfajta „megrovásszokások" voltak (szokáshoz kapcsolódó bizonyos nem hivatalos intézkedések, amelyekkel egy társadalmi csoport, egy közösség bünteti tagjainak rendetlen, erkölcstelen viselkedését), amelyek egy adott falu nem házas tag-

jait érintik, és amelyek mára egyfajta „pénzgyűjtő-szokássá" váltak a helyi tűzoltóság, a falusi fiatalok vagy a helyi sportklubok, egyesületek számára. Ez együtt járt a 20. századi társadalmi szokások és viselkedés alapvető változásával, ami számos szokás és rituálé jellegének megváltozáshoz vezetett.

Ha egy pillantást vetünk a témával kapcsolatos osztrák etnológiai kutatásokra, láthatjuk, hogy a szokás első német nyelvű monográfiáját, amely a Burgenland tartományban élő szokásokat vizsgálta, Karl-Magnus Klier (1892-1966) bécsi tanár és népdalgyűjtő írta. A második világháború idején katonaként szolgáló szerző 1941-ben végzett gyűjtését tartalmazó kiadvány 1953-ban jelent meg.

A kutatás ezt követően az 1959-1981-ig tartó, legnagyobb kutatási projekthez, az „Österreichische Volkskundeatlas"-hoz vezetett. Az atlasz második kérdőívének első része néhány kérdést tartalmazott az ausztriai rönkhúzásra vonatkozóan. A kommentárok 1971-ben megjelent negyedik kötetében Sepp Walter (1915-2005) stájer etnológus, a grazi Stájeri Néprajzi Múzeum (Volkskunde-museum) vezetője írt egy cikket „Bloch- und Pflugziehen" címmel, amelyben az atlasz 71. térképét kommentálta. Egy későbbi, 1997-ben megjelent „Steirische Bräuche im Laufe des Jahres" című könyvében számos, az 1950-es és 1970-es években megfigyelt stájer példát is ismertet.

Az osztrák néprajzi atlasz (ÖVA) teljes anyaga ma a salzburgi tartományi néprajzi intézet adattárában található. A salzburgi rönkhúzás ma már a kultúrtörténet része, de még mindig vannak nyomai a kérdőívben kifejtett formáknak; ezeket kívánom megvizsgálni és kifejteni. Dolgozatomban így áttekintem az 1950-es évekbeli kérdőívek tartalmát, és ezt követően megvilágítok néhány szempontot, amelyek a rituálék jelenlegi, Stájerországban és Salzburgban tartományban ma is élő formájával való összehasonlításhoz vezetnek. Talán még meglepetésekre is számíthatunk?

Aspects of the history of research of *Bloch-/ Pflugziehen* in Austria: Special remarks on the historical and current situation in Styria and Salzburg based on the *Österreichischer Volkskundeatlas* (ÖVA, Austrian Atlas of Folk Life)

The introduction to the invitation, written by the conference programme board, takes us directly to the village of Halbenrain in the south of the Austrian province of Styria on the border with the Republic of Slovenia, where an informant of the Slovenian ethnologist Boris Kuhar observed a Styrian type of the custom *Blochziehen* (pulling the plank). This and the related *Pflugziehen* (pulling the plough/plough-pulling) are earlier forms of a *Rügebrauch* (a reprimand custom, i.e. certain unofficial measures attached to a custom by which a social group, a community punishes the disorderly, immoral behaviour of its members) of the unmarried villagers, which has since developed into a kind of "scrounging custom" for associations such as the local fire brigade, the *Landjugend* or local sports clubs. This has to do with the fundamental change in social manners and behaviour in the 20th century, which subsequently changed the meaning of many customs and rituals.

A look at Austrian ethnological research on the subject shows that the first monograph on this custom in German, referring to the types of custom in the Austrian province of Burgenland, was written by the Viennese teacher and collector of folk songs Karl-Magnus Klier (1892-1966); it was published in 1953, based on research he had conducted as an army officer in 1941, during the Second World War.

The research then leads to the *Österreichische Volkskundeatlas* (Austrian Atlas of Folk Life), the largest ethnological research project to date, which was carried out from 1959 to 1981. The first part of the second questionnaire of the Atlas included several questions on *Blochziehen* in Austria. For the fourth volume of the commentaries, which appeared in 1971, the Styrian ethnologist and director of the Styrian Volkskundemuseum (Styrian Museum of Folk Life) in Graz, Sepp Walter (1915-2005) wrote the article „Bloch- und Pflugziehen", in which he commented on the map no. 71 of the atlas. In his later book *Steirische*

Bräuche im Laufe des Jahres (Styrian customs throughout the year), published in 1997, he also described some Styrian examples he had observed in the 1950s and 1970s.

The entire estate of the Austrian Atlas of Folk Life is now part of the archives of the Salzburger Landesinstitut für Volkskunde (Institute for European Ethnology of the Province of Salzburg). Today pulling the plank in Salzburg is part of the cultural history, but there still exist some traces of the forms explained in the questionnaire, that I will examine and explain. Therefore, in my contribution, I will give an overview of the content of the questionnaires from the 1950s and then shed light on some comparative aspects to the present-day form of the rituals as they are performed in Styria and Salzburg. Perhaps we will come across unexpected results.

Mag. Martina Piko-Rustia

etnologinja, vodja Slovenskega narodopisnega inštituta Urban Jarnik, Klagenfurt/Celovec, Avstrija / néprajzkutató, Urban Jarnik Szlovén Néprajzi Intézet vezetője, Klagenfurt/Celovec, Ausztria / Ethnologist, Head of the Urban Jarnik's Slovenian Ethnographic Institute, Klagenfurt/Celovec, Austria
piko@ethno.at

Vleka ploha v čezmejnem prostoru Koroške

Poglobljena raziskava o vleki (kor. vlačenju) ploha na Koroškem ter v čezmejnem prostoru Kanalske in Mežiške doline, ki bi preučila šego v preteklosti in danes, (še) manjka. Iz posamičnih raziskav o vleki ploha na tem območju pa je mogoče razbrati, da so šego izvajali na podoben način, vendar so opazne tudi regionalne in lokalne posebnosti in razlike.

Etnolog Pavle Zablatnik je v knjigi *Čar letnih časov* (1984) opisal šego na Zilji, v spodnjem Rožu in Podjuni: na Spodnji Zilji so ploh vlekla neporočena dekleta. V delu o habsburški monarhiji *Die österreichisch-ungarische Monarchie in Wort und Bild* pa je v knjigi o Koroški in Kranjski (1891) zapisano, da so ploh na Zilji vlekli fantje, preoblečeni v dekleta. Na akvarelni sliki v knjigi so izvajalci oblečeni v ziljsko žensko nošo.

V Kanalski dolini so šego izvajali do 80. let prejšnjega stoletja.

Za spodnji Rož je Zablatnik omenil tradicionalno vleko ploha v Borovljah, v Podjuni pa v Globasnici in mestu Pliberk. V raziskavi o vlačenju ploha v občini Pliberk (1999) so omenjeni še kraji Libuče, Vogrče, Čirkovče, Vidra vas in Dob,

šego pa so po vsej verjetnosti izvajali tudi v drugih krajih Pliberka in Podjune. Poznajo jo tudi v sosednji v Mežiški dolini. Na Ravnah in okolici jo danes izvajajo bolj v zatišju, saj namesto »ploha« dekletom predajajo falične simbole.

Vleka ploha je bila pred in po 2. svetovni vojni namenjena opozarjanju deklet in tudi fantov, naj se poročijo. Redko so pred vrata neporočenim privlekli cel ploh (npr. v Borovljah), bolj običajno je bilo (in še je), da so odrezali in izročili kosa ploha. V spodnjem Rožu in Podjuni so ploh vlekli neporočeni fantje. Predvsem so opozarjali neporočena dekleta, naj se poročijo oz. »vdajo«, neporočeni stan (predvsem deklet) pa je veljal tudi za sramoto.

Vleka ploha je bila v preteklosti pustna šega vaške skupnosti, kjer so bile vloge za moške in ženske natančno opredeljene. Na območju Pliberka je šega v vseh krajih vsaj za kratek čas zamrla, na novo pa jo oživljajo in izvajajo posamična društva (npr. gasilsko društvo v Vogrčah, kulturno društvo Kralj Matjaž v Libučah ipd.). Pri izvajanju šege danes sodelujejo društveniki – moški in ženske – pa tudi otroci. Ker društva pri predaji ploha prejemajo prostovoljni dar za društveno dejavnost, se danes pustni sprevod ponavadi ustavi pri vsaki hiši, ne glede na to, ali so domačini poročeni ali ne. Kjer je hiš veliko, šego izvajajo tudi več dni, od pustne nedelje do pustnega torka.

Vleko ploha v Podjuni in Mežiški dolini ter v mestu Pliberk je s filmsko kamero dokumentiral Naško Križnar.

Tudi v mestu Pliberk ima vleka ploha dolgo tradicijo. Le kratko je zamrla, leta 1983 so jo ponovno oživili člani pliberške kulturne iniciative KIB (Kulturinitiative Bleiburg). V Pliberku se mladi fantje preoblečejo v drvarje, ploh pa še danes vleče konj in ne traktor, kakor je to v navadi v okoliških vaseh. Nekoč so tudi v Pliberku izročali »ploh« le neporočenim dekletom, danes je v ospredju zabava, ploh pa lahko prejme vsakdo v zameno za prostovoljni prispevek.

Najočitnejša sprememba pri oživljenih šegah je v tem, da predajajo »ploh« vsem – poročenim in neporočenim. Ker danes ni take močne družbene prisile, da bi se mladi »morali« poročiti, se je tudi šega prilagodila novim družbenim okoliščinam. Pri oživljenih šegah pa je funkcija tudi pridobivanje sredstev za delovanje prostovoljnih društev. Manjka pa še raziskava o tem, ali društva z oživljeno šego lahko ustvarijo dolgotrajnejšo (pustno) tradicijo.

Rönkhúzás Karintia határon átnyúló térségében

Karintiában, valamint a Kanal- és a Mežica-völgy határon átnyúló területén (még) hiányoznak a múltbéli és a mai rönkhúzásról szóló alapos kutatások. A Karintia határon átnyúló térségében a rönkhúzásról szóló egyes tanulmányok azonban azt mutatják, hogy a rönkhúzás hasonló módon történt, de a regionális és helyi sajátosságok és különbségek is érzékelhetőek.

Pavle Zablatnik etnológus a *Čar letnih časov* (Az évszakok varázsa) (1984) című könyvében leírja a gailtali, az alsó rosentali és a jauntali szokást: Alsó-Gailtalban a rönköt a hajadon lányok húzták. Egy, a Habsburg-monarchiáról szóló műben, a *Die österreichisch-ungarische Monarchie in Wort und Bild* (1891) című könyv Karintiáról és Krajnáról szóló részében azt írják, hogy a Gailtal-ban a rönköt lánynak álcázott legények húzták. A könyvben szereplő akvarellfestményen a fellépők gailtali női viseletbe öltözve láthatók.

A Kanal-völgyben a szokás a múlt század nyolcvanas éveiéig élt.

Alsó-Rozental esetében megemlítette a hagyományos rönkhúzást Ferlachban, valamint Jauntal térségében Globasnitz és Bleiburg településeken. A bleiburgi rönkhúzásról szóló tanulmányban (1999) Loibach, Rinkenberg, Schilterndorf, Wiederndorf és Aich is említésre került, és a szokást valószínűleg Bleiburg és a Jaunstein vidékén más helyeken is gyakorolták. A szokás a szomszédos Mežica-völgyben is ismert. Ravneban és környékén manapság már visszafogottabban végzik, mivel a „rönk" helyett a lányok fallikus szimbólumot kapnak.

A második világháború előtt és után a rönkhúzás célja az volt, hogy a lányokat és a legényeket egyaránt figyelmeztessék: itt az ideje megházasodni. Csak ritkán vonszoltak egész rönköt a lányosházak ajtajához (pl. Ferlachban), hanem gyakoribb volt (és ma is az), hogy a rönkből egy darabot levágtak és azt adták át. Alsó-Rosentalban és Jaunstalban a rönköt a nőtlen férfiak húzták. Főleg a hajadonokat figyelmeztették, hogy menjenek férjhez, „adják meg magukat", mivel a hajadonságot és a nőtlenséget szégyennek tekintették.

A múltban a rönkhúzás a falusi közösség farsangja volt, ahol a férfiak és nők szerepe jól elkülönült egymástól. Bleiburg térségében a hagyomány, legalábbis egy időre, mindenhol kihalt, azonban egyes egyesületek (pl. a tűz-

oltóság Rinkenbergben, a Kralj Matjaž kulturális egyesület Loibachban stb.) újraélesztik és mutatják be. Ma a hagyományt a közösség férfi és női tagjai, valamint a gyermekek mutatják be. Mivel az egyesületek a rönk átadásakor önkéntes adományokat kapnak az egyesület tevékenységhez, a farsangi menet ma már rendszerint minden háznál megáll, akár házasok a lakók, akár nem. Ahol sok ház van, ott a szokást több napon át, farsangvasárnaptól húshagyókeddig tartják.

Podjuna és Mežiška dolina vidékén, valamint Pliberk városban a rönkhúzást Naško Križnar dokumentálta filmfelvevőjével.

A rönkhúzásnak Bleiburg városában is nagy hagyománya van. Csak rövid időre halt ki, de 1983-ban a KIB (Kulturinitiative Bleiburg) bleiburgi kulturális kezdeményezés tagjai újraélesztették. Bleiburgban a fiatal legények favágónak öltöznek, és a rönköt ma is ló, nem pedig traktor húzza, ahogy a környező falvakban szokás. Egykor Bleiburgban is csak a hajadon lányok kapták a „rönköt", de ma már az egész a szórakozásról szól, és önkéntes adomány ellenében, bárki kaphat rönköt.

Az újraélesztett szokásokban a legszembetűnőbb változás, hogy a „rönköt" mindenkinek átadják - házasoknak és hajadonoknak egyaránt. Mivel ma már nincs olyan erős társadalmi nyomás, hogy a fiataloknak „meg kell" házasodniuk, a szokás is alkalmazkodott az új társadalmi körülményekhez. Az újjáéledt hagyományokban a szokás feladata az is, hogy pénzt gyűjtsön az önkéntes egyesületek működéséhez. Hiányzik azonban egy kutatás arra vonatkozóan, hogy az egyesületek a hagyomány újjáélesztésével képesek lesznek-e hosszabb távú (farsangi) hagyományt teremteni.

Log-pulling in the cross-border region of Carinthia

An in-depth study of the log-pulling (Ger. *Blochziehen*) in Carinthia and the cross-border area of the Val Canale and the Mežica valley, which would examine this custom in the past and today, is (still) lacking. However, from the individual research on the topic in the cross-border area of Carinthia, it appears that the practice was carried out similarly. Nevertheless, we can also find regional and local peculiarities and differences.

In his book Čar *letnih* časov (The Magic of the Seasons, 1984), ethnologist Pavle Zablatnik describes the custom in Zilja, in the lower Rož and Podjuna valleys. In the lower Zilja valley, the unmarried girls pulled the log. In the series on the Habsburg monarchy (*Die* österreichisch-ungarische *Monarchie in Wort und Bild*), in the book on Carinthia and Carniola (1891), it is written that in the Zilja valley, boys dressed as girls pulled the log; in the watercolour, the performers are dressed in the costume of the Zilja women. In Val Canale, the custom was practised until the 1980s.

For the lower Rož, Zablatnik mentioned the traditional log-pulling in Ferlach/Borovlje and the Podjuna valley in Globasnitz/Globasnica and the town of Bleiburg/Pliberk. In the research on log-pulling in the municipality of Pliberk (1999), the settlements of Loibach/Libuče, Rinkenberg/Vogrče, Schiltendorf/Čirkovče, Wiederndorf/Vidra vas and Aicha/Dob are also mentioned. The custom was probably also practised in other settlements of Pliberk and Podjuna. The neighbours in the Mežica valley also know the custom. Today, in Ravne and its surroundings, the custom is performed a little more quietly as the girls receive phallic symbols instead of a log.

Before and after World War II, the log-pulling was carried out to warn girls and also boys to get married. Rarely was a whole log pulled to the door of the unmarried (e.g. in Borovlje); it was (and is) more common to cut off a piece of the log and hand it over. In lower Rož and Podjuna, the unmarried boys pulled the log. Available girls, in particular, were admonished to marry or "surrender", and unmarried status (especially for girls) was considered a disgrace.

In the past, log-pulling was a carnival custom of the village community, and the roles of men and women were precisely defined. In the Pliberk area, the tradition died out everywhere, at least for a short time, but is revived and practised by individual associations (e.g. the fire brigade in Vogrče, the Kralj Matjaž cultural association in Libuče, etc.). Nowadays, both the members of the associations - men and women - and children participate in the performance of the custom. Since the clubs receive a voluntary donation for social activities when they hand over the log, the carnival procession today usually stops at every house, regardless of whether the residents are married. Where there are many houses, it is carried out for several days, from Shrove Sunday to Shrove Tuesday.

The log-pulling in the valleys of Podjuna and Mežica and the town of Pliberk was recorded by Naško Križnar with a film camera.

Pulling logs also has a long tradition in the town of Pliberk. It died out only for a short time; in 1983, members of the Pliberk cultural initiative (KIB, Kulturinitiative Bleiburg) revived it. In Pliberk, the boys dress up as lumberjacks, and the log is still pulled by a horse and not by a tractor, as is common in the surrounding villages. In the past, the log was only given to unmarried girls in Pliberk, too. Today, the focus is on the fun; anyone can get a "log" in exchange for a voluntary donation.

The most apparent change in the revived custom is that they give the log to everyone – married and unmarried. Today there is no longer such a strong social compulsion that young people "should" marry; this custom has also adapted to the new social circumstances. The function of the custom in its revived form is also to obtain funds for the activities of voluntary associations. However, there is still a lack of research on whether associations can create a longer-term (carnival) tradition with a revived custom.

Mag. Adela Pukl

etnologinja, muzejska svetovalka, Slovenski etnografski muzej, Ljubljana, Slovenija / etnológus, múzeumi tanácsos, Szlovén Néprajzi Múzeum, Ljubljana, Szlovénia / Ethnologist, Museum Advisor, Slovene Ethnographic Museum, Ljubljana, Slovenia
adela.pukl@etno-muzej.si

Vleka ploha v Sloveniji

Vleko ploha kot simbolično poroko uprizarjajo v pustnem času v nekaterih slovenskih vaseh na Gorenjskem, Štajerskem in Koroškem, kjer se v predpustnem času ali v preteklem letu ni poročilo nobeno dekle. Ploh je deblo, ki ga z ročno ali motorno žago posekajo fantje, ga obelijo, vrh pa okrasijo z zelenjem, papirnatimi rožami in trakovi. Povezujejo ga s tako imenovanim čaranjem za plodnost, saj naj bi predstavljal moški spolni organ.

Janez Vajkard Valvasor je v *Slavi vojvodine Kranjske* leta 1689 zapisal, da je moralo dekle (okoli leta 1653), ki se do 30. leta ni poročilo, v vasi Sveti Križ (danes Vipavski Križ), na pepelnico vleči ploh. Prve dokumentirane vleke ploha za Gorenjsko segajo v 20. leta 20. stoletja (1927: Lom pod Storžičem, 1929: Begunje). V marsikateri vasi se pustna šega ni ohranila, ponekod so jo ponovno obudili.

Ploh so včasih vlekli samo fantje ali samo dekleta, danes ga ponekod vlečejo oboji. V nevesto je lahko oblečen fant ali dekle, lahko pa nevesto ali ženina predstavlja lutka. Potek dogodka in nastopajoči liki so si podobni, opazne pa so krajevne in regionalne razlike. Udeleženci so oblečeni v pražnja in delovna oblačila, ponekod so kostumirani v praznične noše. Redki liki imajo plastične obrazne maske. Vleko ploha spremljajo glasba, hrana in pijača.

Na Gorenjskem fantje visoko podrto drevo obelijo in okrasijo vrh. V nekaterih vaseh ploh skozi vas fantje (in dekleta) vlečejo ročno, drugod uporabijo traktor. Sredi vasi ploharjem pripravijo šrango za ploh. Na koncu sledi dražba, na kateri ploh prodajo in ga nato razžagajo. Iz izkupička si udeleženci organizirajo zabavo.

Na Štajerskem v vasi Cirkovce podrejo rdeči bor in neporočeno dekle oblečejo v nevesto. V sprevodu na plohu sedi slamnata lutka, ki predstavlja ženina. Dekletom po vasi delijo koščke lesa in listke z napisom »Če ga nisi dobila iz mesa, ga boš pa iz lesa«. Na dvoriščih hiš, ki jih obiščejo, zaplešejo in z glasnim ropotanjem preganjajo zimo in prosijo za debelo repo. V vaseh Markovci in Zabovci je značilna vleka lesenega korita ali vozička, imenovanega *kopaja*. Vlečejo jo fantje ali dekleta. Fantje iz slame napravijo žensko lutko, jo oblečejo in posadijo v z zelenjem in pisanimi trakovi okrašeno kopajo. Oblečeni v starejše ženice nevesto ob glasnem jokanju ponujajo od hiše do hiše, kjer ji iščejo ženina.

Na Koroškem se je ohranila različica vleke ploha v neformalnih združenjih, med prijatelji in sodelavci. Mladi moški podrejo drevo, ga nažagajo na kolobarje in jih nesejo tistim fantom in dekletom, ki so godni za poroko. V zameno dobijo denar ali malico.

Rönkhúzás Szlovéniában

A rönkhúzást a szlovéniai Gorenjska, Štajerska és Koroška térségek néhány településén, farsang idejében, jelképes esküvő formájában mutatják be, rendszerint ott, ahol a böjt előtti időszakban vagy az előző évben egy lány sem ment férjhez. A rönk egy fatörzs, amelyet a legények kézi vagy láncfűrésszel vágnak ki, lekérgezik, és a tetejét zöld növényekkel, papírvirágokkal és szalagokkal díszítik. Maga a szokás az úgynevezett termékenységi mágiához kapcsolódik, mivel a rönk állítólag a férfi nemi szervet jelképezi.

Janez Vajkard Valvasor 1689-ben a Slava vojvodine Kranjske című művében írta, hogy Sveti Križ (ma Vipavski Križ) faluban (1653 körül) hamvazószerdán egy lánynak, aki 30 éves koráig nem ment férjhez, rönköt kellett húznia. Az első dokumentált rönkhúzás Gorenjska térségéből az 1920-as évekből származik (1927: Lom pod Storžičem, 1929: Begunje). Ez a farsangi szokás sok faluban nem maradt fenn, de néhány helyen újraélesztették.

Régebben csak a legények vagy csak a lányok húzták a rönköt, ma már azonban egyes helyeken legények és lányok is húzzák. Akár legény, akár lány is menyasszonynak öltözhet, esetleg a menyasszonyt vagy a vőlegényt egy bábú is képviselheti. Az esemény lefolyása és a szereplők hasonlóak, de vannak helyi és regionális különbségek. A résztvevők ünnepi és hétköznapi ruhába, néha ünnepi jelmezbe öltöznek. Néhány szereplő műanyag maszkot visel. A rönkhúzást zene, ételek és italok kísérik.

Gorenjska régióban a legények kivágnak egy magas fát, lekérgezik és feldíszítik. Egyes falvakban a legények (és a lányok) kézzel, máshol traktorral húzzák a rönköt a falun keresztül. A falu közepén a rönkhúzók elé akadályt gördítenek, elzárják az utat. Végül van egy árverés, ahol a rönköt eladják, majd szétfűrészelik. A bevételből a résztvevők mulatságot rendeznek.

A stájerországi Cirkovce faluban kivágnak egy vörösfenyőt, és egy lányt menyasszonyi ruhába öltöztetnek.

A vőlegényt ábrázoló szalmabábu a menetben egy rönkön ül. A faluban a lányoknak fadarabokat és cédulákat osztogatnak a következő felirattal: „Ha nem kaptál húsból, megkapod fából". Az általuk meglátogatott házak udvarán táncolnak, hangos zajkeltéssel űzik el a telet, és gazdag répatermést kérnek a gazdának. Markovci és Zabovci falvakban egy fából készült teknőt vagy húznak a legények vagy a lányok. A legények szalmából női bábut készítenek, felöltöztetik, majd a zöld gallyakkal és színes szalagokkal díszített teknőbe ültetik. Idős asszonyoknak öltözve, vőlegényt keresve számára, hangosan sírva házról házra kínálják a menyasszonyt.

Koroško térségében a rönkhúzás egy változata társaságokban, barátok és kollégák között maradt fenn. A fiatalemberek kivágnak egy fát, korongokra fűrészelik, és elviszik a házasulandó legényeknek és lányoknak. Cserébe pénzt vagy harapnivalót kapnak.

Pulling the plank in Slovenia

Pulling the plank as a symbolic wedding is staged during Shrovetide in some Slovenian villages in Gorenjska, Štajerska and Koroška regions, where no girl has married in the period before Shrovetide or during the year before. The plank is a tree trunk cut by young men by hand or with a chainsaw. They remove the bark and decorate the top with greenery, paper flowers and ribbons. It is associated with fertility magic, for it is supposed to represent the male sex organ.

In 1689 Janez Vajkard Valvasor wrote in his Glory of the Duchy of Carniola that (around 1653) on Ash Wednesday in the village of Sveti Križ (now Vipavski Križ), unmarried girls had to pull a large plank. The first documented examples of pulling the plank in the Gorenjska region date back to the 1920s (Lom pod Storžičem in 1927, Begunje in 1929, etc.). Shrovetide customs have not survived in many villages, but in some they are now being revived.

In the past, the plank was pulled only by boys or only girls, but today it is often pulled by both. A boy or girl may be dressed as the bride, and puppets may represent the bride or groom. The sequence of events and participating characters are very similar, but specific local and regional differences exist. The participants are dressed in festive or work clothes, but sometimes they wear festive costumes. Sometimes figures wear plastic face masks. The event is accompanied by music, food and drink.

In the Gorenjska region, young men peel the bark off a tall felled tree and decorate the top. In some villages, the boys (and girls) pull the plank through the village by hand; elsewhere a tractor is used. A tollgate is set up in the middle of the village for those pulling the plank. Finally, there is an auction where the plank is sold and sawn up. The money is used to pay for a party for the participants.

In the Štajerska region, in the village of Cirkovce, a red pine tree is felled, and an unmarried girl is dressed as a bride. A puppet representing the groom sits on the plank during the procession. The girls in the village are given a piece of wood and a piece of paper saying, “If you didn’t get one made of flesh and blood, you get one of wood.” In the courtyards of the houses visited, the participants dance and make a lot of noise to drive away winter, and they ask for a big turnip.

In the villages of Markovci and Zabovci, it is traditional to pull a wooden trough or a cart called a *kopaja*; it can be pulled by boys or girls. The boys make a female puppet out of straw, dress her up and put her in a *kopaja* decorated with greenery and ribbons. Dressed as old women, they take the bride from house to house, where they search for the groom while shouting loudly.

In Koroška, a variant of pulling the plank has survived at gatherings of friends and colleagues. Young men cut down a tree, saw it into rounds and take them to boys and girls of marriageable age. In return, they receive money or a snack.

Dr. Csonka-Takács Eszter

etnologinja, direktorica Direktorata za nesnovno kulturno dediščino, Madžarski muzej na prostem, Szentendre, Madžarska / etnográfus, igazgató Szellemi Kulturális Örökség Igazgatóság, Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Szentendre, Magyarország / Ethnologist, Director of the Directorate of Intangible Cultural Heritage, Hungarian Open Air Museum, Szentendre, Hungary
csonkatakacs.eszter@skanzen.hu

Vleka ploha porabskih Slovencev

Državna slovenska samouprava na Madžarskem je leta 2015 predložila dosje za Državni register nesnovne kulturne dediščine. Predlog je bil dediščinski element, imenovan »Borovo gostüvanje porabskih Slovencev«.

Osrednja tema te kulturne dediščine je dramsko ljudsko izročilo, povezano s praznovanjem pusta med Slovenci v Porabju; dogaja se, kadar se v tradicionalnem poročnem obdobju, tj. ob pustu, v vasi nihče ne poroči. Poleg tega da prispeva k ohranjanju jezika, je šega pomembna za krepitev identitete. Prav tako je njen namen, da spodbuja mlade, da se poročijo in ustvarijo družino, kar je v današnji družbi še toliko pomembnejše kakor kdaj koli prej. Pri Slovencih tudi upočasnuje asimiliacijo in zagotavlja preživetje. Živo izročilo vleke ploha je povezano s slovensko etnično skupnostjo v Porabju na Madžarskem, člani plesnih skupin, ljudskimi zbori, zborovskimi skupinami, društvi in člani slovenskih narodnostnih samouprav.

Formalno merilo za vključitev v državni seznam je predložitev popolnega dokumentacijskega dosjeja. Element je dokumentiran v »Obrazcu za nominacijo«, 10-minutnem filmu (pripovedovalci in govorci slovenskega narečja, z madžar-

skimi podnapisi) in zbirko 36 natančno datiranih fotografij iz let 1955–2014, zbranih med procesom priprave predloga.

Dosje je bil predložen Direktoratu za nesnovno kulturno dediščino pri Madžarskem muzeju na prostem (Szentendre), ki je madžarski strokovni koordinator za implementacijo Unescove konvencije iz leta 2003. Skladno z referenčnim sistemom je Direktorat dodelil prijavno gradivo v presojo dvema neodvisnima strokovnjakoma. Na podlagi dokumentacije je Direktorat pripravil poročilo za ekspertni odbor madžarske Unescove državne komisije za nesnovno kulturno dediščino.

V poročilu je podrobno navedeno, kako nominacija ustreza štirim merilom za vpis v Državni register nesnovne kulturne dediščine. Ugotavlja, da je predloženi element nesnovne kulturne dediščine šega, ki jo Slovenci na Madžarskem zavestno imajo za kulturno dediščino, tj., da prehaja z generacije na generacijo, in da z njo povezana besedila vzdržujejo sodelovanje med podeželskimi skupnostmi. Poleg tega vključitev elementa v državni register krepi ohranjanje tradicionalnega znanja in metod. Javno predstavljanje je lahko dober zgled za krepitev zavedanja o pomenu ohranjanja podobnega izročilnega znanja narodnosti. V predlog je bil vključen podroben načrt varovanja, leta 2014 pa so začeli materialno gradivo o vleki ploha vključevati v muzejski arhiv. Državna slovenska samouprava in zastopniki skupnosti, ki ohranjajo to dediščino, so prevzeli skrb za ohranitev šege in iskanje možnosti za pridobitev denarne podpore. Predlagatelj je dokazal, da je bil predlog pripravljen z obveščenostjo in široko vključenostjo skupnosti, s podporo članov skupščine Državne slovenske samouprave, članov predsedstva Zveze Slovencev na Madžarskem in zastopnikov slovenskih civilnih organizacij. Pri pripravi predloga je strokovno pomagal svetovalec za nesnovno kulturno dediščino v Železni županiji, etnolog in višji muzejski kustos dr. Péter Illés.

Slavnostni sprejem dediščinskega elementa borovega gostüvanja porabskih Slovencev je potekal 18. septembra 2015 v Kraljevski palači v mestu Gödöllő (Županija Pešta).

Rábavidéki szlovének rönkhúzása

2015-ben nyújtott be felterjesztési dokumentációt az Országos Szlovén Önkormányzat a Szellemi Kulturális Örökség Nemzeti Jegyzékére. A felter-

jesztés témája a 'Rábavidéki szlovének rönkhúzása' című örökség-elem volt.

A kulturális örökség középpontjában a rábavidéki szlovének farsangi ünnepköréhez kapcsolódó dramatikus népszokás állt, melyre akkor kerül sor, ha a hagyományos házasodási időszakban, a farsangban senki nem házasodott meg a faluban. A szokás nem csak a nyelv megtartását segíti, az identitás megerősítésében is fontos szerepet játszik. Célja az is, hogy házasodásra, családalapításra ösztönözze a fiatalokat, mely a mai társadalomban még fontosabb, mint régen. A szlovéneknél pedig az asszimiláció késleltetésének, a fennmaradás biztosításának is esz köze. A rönkhúzás élő hagyománya a rábavidéki etnikai közösséghez, a magyarországi szlovén nemzetiséghez, néptánccsoportok, népdalkörök, énekkarok, egyesületek és szlovén nemzetiségi önkormányzatok tagjaihoz kötődik.

A nemzeti jegyzékre kerülés formai kritériuma a teljes dokumentáció benyújtása. Az érintett elem felterjesztése során elkészült a 'Jelölő nyomtatvány', egy 10 perces film (narrátor és megszólalók magyarországi szlovén nyelvjárásban, magyar felirattal), a 36 darabból álló, pontosan adatolt fotó illusztráció, mely 1955-től 2014-ig dokumentálja a hagyományt.

A dokumentáció a Szabadtéri Néprajzi Múzeum Szellemi Kulturális Örökség Igazgatóságához érkezett be, mely a 2003-as UNESCO egyezmény végrehajtásának magyarországi szakmai koordinátora. Az Igazgatóság a felterjesztési rendszernek megfelelően két független szakértőnek adta ki értékelésre az anyagot.

Ezek alapján az Igazgatóság elkészítette jelentését az UNESCO Magyar Nemzeti Bizottság Szellemi Kulturális Örökség Szakbizottsága számára. Az anyagban ismertette, miként felelt meg a jelölés a Szellemi Kulturális Örökség Nemzeti Jegyzékére kerülés négy kritériumának. Ebben megállapították, hogy a jelölt szellemi kulturális örökség-elem olyan szokás, amelyet a magyarországi szlovén nemzetiség kulturális örökségeként tudatosan elismer, emellett generációról generációra öröklődik és a kapcsolódó verbális szövegek fenntartják az együttműködést a falusi közösségek között. Továbbá az elem nemzeti jegyzékre történő felvétele erősíti a hagyományos tudás és módszer fennmaradását. Az elem nyilvános bemutatása jó példaként szolgál a hasonló nemzetiségi hagyományos tudás fennmaradásának, a megőrzés jelentőségének tudatosításához. A jelölésben részletes megőrzé-

si tervet mutattak be, mely munkálatok 2014-ben a rönkhúzás kellékeinek múzeumi archívumba való kerülésével kezdődtek meg. Az Országos Szlovén Önkormányzat és az örökséghordozó közösségek képviselői vállalták a szokás megőrzését, pályázati lehetőségek keresését. A jelölő fél bizonyította, hogy az elem jelölése az érintett közösség tájékoztatásával és széles körű bevonásával történt, az Országos Szlovén Önkormányzat közgyűlésének tagjai, a Magyarországi Szlovének Szövetsége elnökségének tagjai, illetve a szlovén civil szervezetek képviselői egyaránt támogatták a felterjesztést. A jelölés előkészítésében a szellemi kulturális örökség Vas megyei referense, dr. Illés Péter etnológus, muzeológus nyújtott szakmai segítséget.

A Rábavidéki szlovének rönkhúzása című örökség ünnepélyes felvételére 2015. szeptember 18-án a Gödöllői Kastélyban került sor.

Logpulling of the Slovenians of the Rába region

The National Slovenian Self-Government in Hungary submitted in 2015 a nomination dossier to the National Inventory of Intangible Cultural Heritage. The subject nominated was the heritage element called **"**Logpulling of the Slovenians of the Rába Region".

The central theme of this cultural heritage is a dramatic folk tradition linked to the celebration of the carnival among the Slovenians of the Rába region, which takes place when no one in the village has married during the traditional marriage season, the carnival. Besides helping to preserve the language, the custom also plays a vital role in strengthening identity. It also aims to encourage young people to get married and start a family, which is more critical in today's society than it used to be ever before. For Slovenians, it also serves as a way of delaying assimilation and ensuring survival. The living tradition of logpulling is linked to the Slovenian ethnic community of the Rába region in Hungary, members of folk dance groups, folk choirs, choral groups, associations and the National Slovenian Self-Government.

The formal criterion for inclusion in the national inventory is the submission of a complete documenting dossier. The element is documented in a "Nomination Form"', a 10-minute film (narrator and speakers speaking in Slovenian dia-

lect, with Hungarian subtitles), and by a set of 36 accurately dated photo illustrations from 1955 to 2014, produced in the course of the nomination process.

The dossier was submitted to the Directorate of Intangible Cultural Heritage of the Szentendre Hungarian Open Air Museum, which serves as the Hungarian professional coordinator for implementing the UNESCO 2003 Convention. Pursuant to the referral system, the Directorate assigned the application material to two independent experts for evaluation. Based on this documentation, the Directorate prepared a report for the Hungarian National Commission for UNESCO of Intangible Cultural Heritage Expert Committee.

The report details how the nomination met the four criteria for inscription on the National Inventory of Intangible Cultural Heritage. It states that the nominated intangible cultural heritage element is a custom which is consciously recognised as cultural heritage by the Slovenian nationality in Hungary, that it is handed down from generation to generation and that the associated verbal texts maintain the cooperation between rural communities. In addition, the inclusion of the element in the national inventory strengthens the preservation of traditional knowledge and methods. The public presentation of the element may serve as a good example for raising awareness of the importance of preserving similar traditional knowledge of the nationalities. A detailed conservation plan was included in the nomination, and work began in 2014 with the inclusion of the logpulling props in the museum archives. The National Slovenian Self-Government and representatives of the communities maintaining this heritage undertook to preserve the custom and to seek funding opportunities. The nominating party has demonstrated that the nomination of the element was made pursuant to the information and broad involvement of the community concerned, with the support of the members of the Assembly of the National Slovenian Self-Government, members of the Board of the Association of Slovenians in Hungary and representatives of Slovenian NGOs. The nomination was prepared with the professional assistance of the Intangible Cultural Heritage rapporteur of Vas County, Dr. Péter Illés, ethnologist and senior museum curator.

The ceremonial reception of the Rába region Slovenians' logpulling heritage element took place on 18 September 2015 in the Royal Palace in the town Gödöllő (Pest County).

Mag. Cristina Biasetto

Urad za nesnovno kulturno dediščino, Avstrijska komisija za Unesco, Dunaj, Avstrija / Szellemi Kulturális Örökség Hivatala, Osztrák UNESCO-bizottság, Bécs, Ausztria / Intangible Cultural Heritage, Austrian Commission for UNESCO, Vienna, Austria
biasetto@unesco.at

Seznam nesnovne kulturne dediščine v Avstriji in »vleka ploha« v Fissu na Tirolskem

Avstrijska komisija za Unesco je od uveljavitve *Konvencije o varovanju nesnovne kulturne dediščine* spremljala ratifikacijski proces v Avstriji. Od ratifikacije leta 2009 ji je bila zaupana implementacija Konvencije na državni ravni. Ena njena glavnih nalog je sodelovalno oblikovanje Seznama nesnovne kulturne dediščine v Avstriji. Skupnosti, skupine in posamezniki se lahko prijavijo za vključitev na seznam, svetovalno telo odloči o vpisu elementov. Trenutno je v seznamu 147 elementov od vsepovsod iz Avstrije, vključno s tistimi, ki so povezani s pustnim časom in so večinoma s Tirolskega. Od leta 2011 je na seznamu element »Vleka ploha v Fissu«.

Vleka ploha (ploh je dolgo deblo pinije) je eno pomembnejših pustnih izročil na alpskem območju. Zgodovinsko je povezano s poročnimi navadami prebivalstva: izvajali so ga le, ko se v vasi vse leto ni nihče poročil. Do leta 1969 so šego prakticirali le fantje in samski moški, pozneje so se pridružili tudi poročeni moški. Vleka ploha se zdaj izvaja vsake štiri leta, pripravlja jo poseben odbor. Poleg vleke ploha odraslih vsake druge štiri leta izvajajo otroško vleko ploha za otroke, stare med šest in 14 let. Ob koncu jeseni izberejo »ploh«, kraj, kjer bo padla čudovita pinija, zavarujejo. Dva dni pred pustnim sprevodom postavijo

ploh na tri sani. Na dan sprevoda se udeleženci zberejo v vaškem središču in – na voznikov ukaz – številni maskiranci spravijo »ploh« v gibanje. Čarovnice in vragi skušajo ustaviti njegovo gibanje. Igrive sestavine niso le bistvena podrobnost, temveč tudi zabavajo gledalce. Ko »ploh« prispe do šolskega poslopja, ga prodajo na dražbi.

Do danes ima ta praksa pomembno vlogo v vasi Fiss, kjer so vanjo vključeni številni prebivalci. Namen se je lahko v času spremenil, vendar zahvaljujoč ljudem in različnim interesnim skupinam ostaja za lokalno skupnost pomembna živa dediščina.

Az osztrák szellemi kulturális örökség jegyzéke és a „rönkhúzás” Fissben, Tirolban

Az Osztrák UNESCO-bizottságnak a szellemi kulturális örökség védelméről szóló UNESCO-egyezmény hatálybalépése óta a feladata az országos szinten megvalósuló ratifikációs folyamat figyelemmel kísérése. A 2009-es ratifikáció óta az egyezmény nemzeti szintű végrehajtásával bízták meg, és az egyik fő feladata a szellemi kulturális örökség jegyzékének kidolgozásában való közreműködés. A jegyzékre való felvételre közösségek, csoportok és magánszemélyek jelentkezhetnek, a felvételről pedig a tanácsadó testület dönt. Jelenleg Ausztria egész területéről 147 elem szerepel a jegyzéken, köztük a farsangi időszakhoz kapcsolódó elemek is, a legtöbb Tirolból. 2011 óta a jegyzékben a „Rönkhúzás Fissben” elem is szerepel.

A rönkhúzás (a rönk egy hosszú fenyőtörzs) az alpesi régió egyik legfontosabb farsangi hagyománya. Történelmileg a lakosság esküvői szokásaihoz kötődik: csak akkor végezték, ha a faluban egész évben senki sem házasodott meg. 1969-ig a szokást csak legények és egyedülálló férfiak gyakorolták, később azonban házas férfiak is csatlakoztak. A rönkhúzást, egy külön bizottság szervezésében, mostanság négyévente rendezik meg. A felnőttek rönkhúzása mellett négyévente a gyermekek rönkhúzása is megrendezésre kerül, ezen a hat és 14 év közötti gyerekek vesznek részt. Ősz végén kiválasztják a „rönköt”, és biztosítják a gyönyörű fenyő kidöntésének helyét. Két nappal a farsangi felvonulás előtt a rönköt három szánkóra helyezik. A felvonulás napján a résztvevők a falu központjában gyülekeznek, majd a vezető parancsára maszkos emberek csapata elindítja a „rönköt”, elmozdítását azonban boszorkányok

és ördögök próbálják megakadályozni. A játékos elemek egyrészt lényeges részleteket jelentenek, másrészt a nézők szórakoztatását szolgálják. Amikor a „rönk" megérkezik az iskola épületéhez, elárverezik.

A hagyomány a mai napig fontos szerepet játszik Fiss faluban, és megvalósításában sokan részt vesznek. Lehet, hogy a cél idővel változott, de az embereknek és a különböző résztvevőknek köszönhetően a közösség számára továbbra is fontos, élő örökség marad.

The Inventory of Intangible Cultural Heritage in Austria and the "Bloch-Pulling" in Fiss, Tyrol

Since the entry into force of the UNESCO Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage (ICH), the Austrian Commission for UNESCO has accompanied the ratification process in Austria. It has been entrusted with implementing the Convention at the national level since its ratification by Austria in 2009. One of its main tasks is the participatory compilation of the Inventory of the Intangible Cultural Heritage in Austria. Communities, groups and individuals can apply to be included in the inventory, and an advisory panel decides on the inscription of an element. Currently, the list comprises 147 elements from all over Austria, including many elements related to the carnival season and mainly found in Tyrol. Since 2011 the element "Blochziehen im Fiss" (log-pulling in Fiss) has also been part of the inventory.

The *Blochziehen (Bloch* is the long trunk of a stone pine) is one of the greatest carnival traditions in the Alpine region. Historically, it is related to the marriage behaviour of the population; it was only held when no one in the village had married all year. Until 1969, the custom was practised only by boys and single men, and after, married men were involved. The ritual takes place every four years and is organised by a separate committee. Besides the log-pulling of the adults, the children's log-pulling for six to fourteen-year-olds takes place every other four years. At the end of autumn, the *Bloch* tree is fetched, during which a magnificent stone pine is felled, guarded, and placed on three sledges two days before the carnival procession. On the day of the procession, the participating figures gather in the village centre; at the wagoner's com-

mand, the *Bloch* is set in motion by numerous masked people. Witches and devils *(Schwoaftuifl)* try to hinder the procession of the *Bloch.* Playful elements are not only an essential detail but also serve to entertain the audience. Once the *Bloch* has arrived at the schoolhouse, it is auctioned off.

To this day, this social practice plays a vital role in the village of Fiss, involving a large part of the local population. The purpose of this practice may have changed over time; still, thanks to the efforts of the people and various interest groups, it remains an important living heritage for the local community.

Dr. Nena Židov

etnologinja, muzejska svetnica, Slovenski etnografski muzej, Ljubljana, Slovenija / néprajzkutató, múzeumi tanácsos, Szlovén Néprajzi Múzeum, Ljubljana, Szlovénia / Ethnologist, Museum Counsellor, Slovene Ethnographic Museum, Ljubljana, Slovenia
nena.zidov@etno-muzej.si

in / és / and

Mag. Anja Jerin

etnologinja in kulturna antropologinja, muzejska svetovalka, Slovenski etnografski muzej, Ljubljana, Slovenija / néprajzkutató és kulturális antropológus, muzeológus, Szlovén Néprajzi Múzeum, Ljubljana, Szlovénia / Ethnologist and Cultural Anthropologist, Museum Adviser, Slovene Ethnographic Museum, Ljubljana, Slovenia
anja.jerin@etno-muzej.si

»Borovo gostüvanje« in »Vleka ploha« v slovenskem Registru nesnovne kulturne dediščine

Slovenija je leta 2008 ratificirala Unescovo *Konvencijo o varovanju nesnovne kulturne dediščine* (2003). Ena od zavez podpisnic Konvencije je tudi vodenje enega ali več registrov nesnovne kulturne dediščine na svojem ozemlju. V Sloveniji register vodi Ministrstvo za kulturo RS, predloge za vpis pa pripravlja Slovenski etnografski muzej v vlogi Koordinatorja varstva nesnovne kulturne dediščine. Pobude lahko odda vsakdo, vendar so najbolj zaželene tiste s strani

nosilcev. Vpis v register obsega krajši in daljši opis, v primeru več nosilcev pa še opise posamičnih nosilcev. Besedilo vpisa je usklajeno z nosilci, strokovnjaki in Ministrstvom za kulturo. Do konca maja 2022 je bilo v register vpisanih 107 enot, med njimi 14, povezanih s pustovanji.

Borovo gostüvanje, ki je značilno za Prekmurje, smo na pobudo Mojce Ravnik v register vpisali leta 2012. Pri pripravi besedila smo sodelovali z nosilci, si pomagali z monografijo Mojce Ravnik *Borovo gostüvanje v Predanovcih* (2009) in se posvetovali z Jelko Pšajd, kustosinjo Pomurskega muzeja Murska Sobota. Kot nosilci so zaenkrat v register vpisani izvajalci borovega gostüvanja v Predanovcih, ki jih zastopa Prostovoljno gasilsko društvo v Predanovcih kot organizator prireditve.

Vleko ploha, ki jo organizirajo v nekaterih vaseh na Gorenjskem, Štajerskem in Koroškem, smo v register vpisali leta 2020. Leta 2016 smo od Folklorne skupine Vinko Korže iz Cirkovcev prejeli pobudo za vpis, ki nas je spodbudila k raziskovanju in dokumentiranju šege v Begunjah, Cirkovcih, Koroški Beli, Markovcih in na Planini pod Golico. Pri pripravi besedila vpisa smo sodelovali z nosilci, pregledali literaturo in se posvetovali s kolegi iz pokrajinskih muzejev, ki poznajo šego. Kot nosilce smo doslej vpisali Folklorno skupino Vinko Korže, Begunjske fante, Fantovski klub iz Koroške Bele in Etnološko društvo Markovci.

Borovo gostüvanje smo predstavili na razstavi *Pustna dediščina Slovenije* (2012) in *Pust krivih ust: Pustna dediščina Slovenije (*2016), ki smo jo pripravili v sodelovanju z Lutkovnim muzejem Slovenije. Leta 2017 je razstava gostovala v prostorih Slovenskega muzeja in arhivov v Clevelandu.

Obe šegi smo predstavili v zloženki *Pustna dediščina Slovenije* (2020) in publikaciji *Register nesnovne kulturne dediščine (2008–2021)* ter na potujoči razstavi *Nesnovna kulturna dediščina Slovenije v luči Unescove Konvencije.* Osnovnošolci lahko obe enoti spoznajo z učnimi karticami *Nesnovna kulturna dediščina Slovenije*, ki smo jih prvič izdali leta 2021, letos 2022 pa smo izdali dopolnjeno različico.

Glede na to, da se obe enoti iz registra pojavljata v več državah, se sprašujemo, kakšne so možnosti za pripravo multinacionalne nominacije za vpis na Unescov *Reprezentativni seznam nesnovne kulturne dediščine človeštva.* Vleka ploha bi bila lahko sporna zaradi zasmehovanja neporočenih žensk, pri borovem gostüvanju pa bi bili lahko sporni liki ciganov, ki nastopajo v šegi.

A fenyőlakodalom és a rönkhúzás a Szellemi Kulturális Örökség Jegyzékén Szlovéniában

Szlovénia 2008-ban ratifikálta a szellemi kulturális örökség védelméről szóló UNESCO-egyezményt (2003). Az egyezményt aláíró országok egyik kötelezettségvállalása, hogy egy vagy több jegyzéket vezessenek területük szellemi kulturális örökségről. Szlovéniában a jegyzéket a Szlovén Köztársaság Kulturális Minisztériuma vezeti, a nyilvántartásba vételre vonatkozó javaslatokat pedig a szellemi kulturális örökség védelmének koordinátoraként a Szlovén Néprajzi Múzeum készíti elő. Kezdeményezést bárki benyújthat, legnagyobb súlya azonban a szervezőktől érkező kezdeményezéseknek van. A nyilvántartásba történő bejegyzés egy rövidebb és egy hosszabb leírásból, valamint több megvalósító esetében az egyes megvalósítók leírásából áll. A bejegyzés szövegét az intézményekkel, a szakértőkkel és a Kulturális Minisztériummal egyeztetik. 2022 májusának végéig 107 egységet vettek fel a nyilvántartásba, ebből 14 a farsanghoz kapcsolódott.

A Mura-vidékre jellemző *fenyőlakodalom,* Mojca Ravnik kezdeményezésére, 2012-ben került fel a jegyzékre. A szöveg elkészítésén az intézményekkel együttműködve, Mojca Ravnik *Borovo gostüvanje v Predanovcih* (2009) (Fenyőlakodalom Predanovciban) című monográfiájának segítségével, valamint Jelka Pšajddal, a Muraszombati Muravidéki Múzeum (Pomurski Muzej Murska Sobota) muzeológusával konzultálva dolgoztunk. Szervezőként a jegyzékben egyelőre a predanovci fenyőlakodalom lebonyolítói szerepelnek, akiket a Predanovci Önkéntes Tűzoltóegylet képvisel.

A rönkhúzás, amelyet Gorenjska, Stájerország és Koroško egyes falvaiban szerveznek, 2020-ban került fel a jegyzékre. A jelölést 2016-ban a cirkovci Vinko Korže *Néptánccsoport kezdeményezte, ez pedig arra ösztönzött bennünket, hogy a szokásokat* Begunje, Cirkovci, Koroška Bela, Markovci és Planina pod Golico településeken is kutassuk és dokumentáljuk. A jelölés szövegének elkészítése során együttműködtünk a szervezőkkel, átnéztük a szakirodalmat, és konzultáltunk a területi múzeumoknak a hagyományt ismerő munkatársaival. Szervezőként eddig a Vinko Korže *Néptánccsoport, a* Begunje-i Legények, a Koroška Bela-i Legények Klubja és a Markovci *Néprajzi Egyesület szerepelnek.*

A fenyőlakodalmat a *Pustna dediščina Slovenije* (2012) (Farsangi örökség Szlovéniában) és a *Pust krivih ust: Pustna dediščina Slovenije* (2016) (Vidám farsang:

Farsangi örökség Szlovéniában) című, a Szlovén Bábmúzeummal közösen szervezett kiállításon mutattuk be. 2017-ben a kiállításnak a clevelandi Szlovén Múzeum és Levéltár adott otthont.

A fenyőlakodalom és a rönkhúzás bemutatásra került a *Pustna dediščina Slovenije* (Farsangi örökség Szlovéniában) (2020) és a *Szellemi Kulturális Örökség Jegyzéke* (2008-2021) című kiadványban, valamint a *Szlovénia szellemi kulturális öröksége az UNESCO-egyezmény fényében* című vándorkiállításon. Az általános iskolások mindkét elemet a *Szlovénia Szellemi Kulturális Öröksége* oktató kártyák segítségével ismerhetik meg, amelyeket először 2021-ben, majd 2022-ben frissített változatban adtunk ki.

Tekintettel arra, hogy mindkét elem több ország jegyzékén is szerepel, felmerült bennünk a kérdés, van-e lehetőség arra, hogy közösen terjesszük fel a szokást az UNESCO-hoz *Az emberiség szellemi kulturális örökségének reprezentatív listájára.* A rönkhúzás a hajadon nők kigúnyolása, a fenyőlakodalom pedig a cigánynak öltözött alakoskodók miatt válthat ki ellenvetéseket.

“Marriage to a Pine Tree” and “Pulling the Plank” in the Slovenian Register of the Intangible Cultural Heritage

In 2008, Slovenia ratified the UNESCO *Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage* (2003). One of the requirements of States Parties to the Convention is the establishment of one or more inventories of intangible cultural heritage on the national territory. Slovenia’s inventory is led by the Ministry of Culture, while the Slovene Ethnographic Museum, as Coordinator for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage, prepares proposals for inscriptions. The initiatives can come from anyone, but ideally, they come from the bearers. The register entry contains both a short and a long description; if there is more than one bearer, they are described in more detail. When preparing the final version of the text, the Coordinator considers the views of the bearers, experts and the Ministry of Culture. At the end of May 2022, the Slovenian inventory included 107 units, 14 connected to Shrovetide.

Marriage to a pine tree, a typical Shrovetide custom in Prekmurje, was included in the inventory in 2012. Ethnologist Mojca Ravnik submitted the initiative.

The mandatory texts were prepared in cooperation with the bearers, and reference was made to Mojca Ravnik's monograph *Borovo gostüvanje v Predanovcih* (Marriage to a pine tree in Predanovci, 2009). The Coordinator also consulted Jelka Pšajd, ethnologist and curator at the Pomurje Museum in Murska Sobota. The currently listed bearers are from Predanovci, represented by the village's volunteer fire brigade organising the event.

Pulling the plank is preserved in some villages in Gorenjska, Štajerska and Koroška. The first initiative for listing came in 2016 from the Vinko Korže Folklore Group from Cirkovci. This initiative encouraged the Coordinator to research and document the custom in Begunje, Cirkovci, Koroška Bela, Markovci and in Planina pod Golico. In preparing the text for the listing, the Coordinator has worked with the bearers, studied literature and consulted colleagues from regional museums. The bearers we have included so far are the Vinko Korže Folklore Group, the 'Begunje Boys', the Koroška Bela Boys' Club and the Markovci Ethnological Society.

Borovo gostüvanje was presented in the exhibitions *Shrovetide Heritage of Slovenia* (2012) and *Carnival of Crooked Mouths: Slovenia's Shrovetide Heritage* (2016), which was prepared in cooperation with the Puppet Museum of Slovenia. In 2017, the exhibition visited the Slovenian Museum and Archives in Cleveland, USA.

Both customs were presented in the leaflet *Shrovetide Heritage of Slovenia* (2020) and the publication R*egister of the Intangible Cultural Heritage of Slovenia (2008–2021)* and shown at the travelling exhibition *Intangible Cultural Heritage of Slovenia in the Light of the UNESCO Convention.* Primary school children can learn about the customs through the Intangible Cultural Heritage of Slovenia flashcards, first published in 2021 (an updated version, 2022).

Considering that both inventory units occur in several countries, there is at least a theoretical possibility of a multinational nomination for inclusion in the UNESCO Representative List; however, there is a question as to whether the customs are consistent with the values of UNESCO. The custom of "pulling the plank" may be considered contentious because it mocks unmarried women, while "marriage to a pine tree" includes figures of gypsies, which may be similarly objectionable.

Szentgotthárd/Monošter, Madžarska, 26. in 27. september 2022

Szentgotthárd/Monošter, Magyarország, 2022. szeptember 26–27.

Szentgotthárd/Monošter, Hungary, 26 and 27 September, 2022

SLOVENSKO *Etnološko* DRUŠTVO
SLOVENE *Ethnological* SOCIETY

SLOVENSKI ETNOGRAFSKI MUZEJ

ZRC SAZU

Zveza Slovencev na Madžarskem
Magyarországi Szlovének Szövetsége

koordinator varstva nesnovne kulturne dediščine

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KULTURO